IL-KUMMISSJONI
EWROPEA

Brussell, 15.12.2020
COM(2020) 731 final

RAPPORT TAL-KUMMISSJONI LILL-PARLAMENT EWROPEW, LILL-KUNSILL, LILL-KUMITAT EKONOMIKU U SOĊJALI EWROPEW U LILL-KUMITAT TAR-REĠJUNI

SKONT L-ARTIKOLU 25 TFUE
Dwar il-progress lejn ċittadinanza tal-UE effettiva 2016-2020

1. INTRODUZZJONI

L-Artikolu 25 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea (TFUE) jeħtieġ li l-Kummissjoni tirrapporta lill-Parlament Ewropew, lill-Kunsill u lill-Kumitat Ekonomiku Soċjali kull tliet snin dwar l-applikazzjoni tad-dispożizzjonijiet (tat-Tieni Parti tat-Trattat) dwar in-nondiskriminazzjoni u ċ-ċittadinanza tal-UE[1]. Dan id-disa' rapport ippreżentat skont l-Artikolu 25 TFUE ikopri l-perjodu ta' bejn l-1 ta' Lulju 2016 u t-30 ta' Ġunju 2020.

Dan ir-rapport jirrieżamina d-dispożizzjonijiet tal-Parti II TFUE dwar: i) iċ-ċittadinanza tal-UE, ii) in-nondiskriminazzjoni; iii) il-moviment liberu u r-residenza fit-territorju tal-Istati Membri; iv) id-dritt tal-vot u għall-kandidatura f'elezzjonijiet muniċipali u tal-Parlament Ewropew fl-Istat Membru ta' residenza; v) id-dritt għall-protezzjoni konsulari; vi) id-dritt li titressaq petizzjoni quddiem il-Parlament Ewropew; u viii) id-dritt ta' lment lill-Ombudsman. Dan ir-rapport jakkumpanja r-rapport dwar iċ-ċittadinanza tal-UE - "Responsabbilizzazzjoni taċ-ċittadini u protezzjoni tad-drittijiet tagħhom fi żminijiet diffiċli".

2. NONDISKRIMINAZZJONI ABBAŻI TAN-NAZZJONALITÀ (L-ARTIKOLU 18 TFUE)

L-Artikolu 18 TFUE[2] jipprojbixxi d-diskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità fil-kamp ta' applikazzjoni tat-Trattati[3].

Matul il-perjodu kopert minn dan ir-rapport, il-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea (il-Qorti) tat erba' sentenzi ewlenin dwar in-nondiskriminazzjoni taċ-ċittadini tal-UE abbażi tan-nazzjonalità, fil-qasam tal-estradizzjoni u l-isport.

2.1. Nondiskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità u l-estradizzjoni ta' ċittadini mobbli tal-UE

It-tliet sentenzi tal-Qorti dwar in-nondiskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità u l-estradizzjoni lejn pajjiż terz ta' ċittadini tal-UE li jirresjedu fi Stat Membru ieħor li ma huwiex l-Istat Membru tan-nazzjonalità tagħhom, kienu ***Petruhhin***[4], ***Pisciotti***[5], u ***Raugevicius***[6]. F'kull wieħed minn dawn il-każijiet, il-kwistjoni kienet l-interazzjoni bejn ir-regoli nazzjonali li jipprekludu l-estradizzjoni taċ-ċittadini tal-Istat Membru ospitanti stess u l-prinċipju tal-UE tan-nondiskriminazzjoni taċ-ċittadini tal-UE abbażi tan-nazzjonalità (l-Artikolu 18 TFUE).

Kemm *Petruhhin* kif ukoll *Pisciotti* kienu jirrigwardaw l-estradizzjoni ta' ċittadini mobbli tal-UE għall-prosekuzzjoni kriminali, filwaqt li *Raugevicius*kienet tirrigwarda l-estradizzjoni ta' ċittadini mobbli tal-UE għall-eżekuzzjoni ta' sentenza kriminali mogħtija minn qorti ta' pajjiż li mhux membru tal-UE.

---

[1] Ir-rapporti annwali dwar l-applikazzjoni tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea jinkludu aġġornamenti dwar il-progress fir-rigward tad-drittijiet taċ-ċittadinanza tal-Unjoni.
[2] Ara wkoll l-Artikolu 21(2) tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali.
[3] Din id-dispożizzjoni hija mingħajr preġudizzju għad-dispożizzjonijiet speċjali tat-Trattati.
[4] Il-Kawża C-182/15 *Aleksei Petruhhin vs Latvijas Republikas Generālprokuratūra*.
[5] Il-Kawża C-191/16 *Romano Pisciotti vs Bundesrepublik Deutschland*.
[6] Il-Kawża C-247/17 *Denis Raugevicius*.

Il-konklużjonijiet tal-Qorti f'dawn il-kawżi jistgħu jinġabru fil-qosor kif ġej. L-ewwel, il-Qorti ddeċidiet li filwaqt li regoli dwar l-estradizzjoni jaqgħu fil-kompetenza tal-Istati Membri, fejn ma jkunx hemm ftehim internazzjonali fis-seħħ bejn l-UE u pajjiż terz, l-Istati Membri jridu jeżerċitaw ir-regoli nazzjonali tagħhom dwar l-estradizzjoni b'kunsiderazzjoni xierqa tad-dritt tal-UE f'sitwazzjonijiet koperti mid-dritt tal-UE[7]. Skont il-Qorti, dan huwa l-każ meta ċittadin tal-UE jkun uża d-drittijiet tiegħu ta' moviment liberu (skont l-Artikolu 21 TFUE) u r-regoli ta' estradizzjoni jistgħu jwasslu għal diskriminazzjoni kontra ċ-ċittadini tal-UE abbażi tan-nazzjonalità (skont l-Artikolu 18 TFUE)[8].

It-tieni, il-Qorti kkunsidrat jekk regoli (inter)nazzjonali tal-Istati Membri li jipprekludu *biss* in-nonestradizzjoni taċ-ċittadini tagħhom humiex inkompatibbli mal-prinċipju tan-nondiskriminazzjoni stabbilit fl-Artikolu 18 TFUE. Il-Qorti tinnota li regoli dwar l-estradizzjoni bħal dawn jirriżultaw fi trattament differenzjat skont in-nazzjonalità taċ-ċittadin tal-UE, u għalhekk f'restrizzjoni tal-moviment liberu[9]. Skont il-ġurisprudenza tal-Qorti, restrizzjoni bħal din tista' tkun iġġustifikata biss "tkun ibbażata fuq kunsiderazzjonijiet oġġettivi u proporzjonati mal-għan leġittimament imfittex mid-dritt nazzjonali"[10]. Minkejja li l-Qorti tirrikonoxxi li l-objettiv(i) ta' "kooperazzjoni kriminali internazzjonali" u l-prevenzjoni tar-riskju ta' impunità huma leġittimi,[11] dawn id-dispożizzjonijiet nazzjonali jridu jissodisfaw ukoll ir-rekwiżit ta' proporzjonalità.

F'dan ir-rigward, f'*Petruhhin* il-Qorti kkunsidrat li miżuri alternattivi li jikkawżaw inqas preġudizzju għall-eżerċizzju tal-libertajiet fundamentali għandhom jiġu kkunsidrati minn Stat Membru li jkun qed jikkunsidra li jilqa' talba għal estradizzjoni[12]. Abbażi tal-prinċipju tal-UE ta' kooperazzjoni sinċiera (l-Artikolu 4(3) TUE) u tad-dritt tal-UE sekondarju fil-qasam tal-kooperazzjoni kriminali (b'mod aktar speċifiku, il-Mandat ta' Arrest Ewropew), il-Qorti kkonkludiet dan li ġej. Qabel l-estradizzjoni ta' ċittadin mobbli tal-UE, l-Istati Membri jridu jiskambjaw informazzjoni mal-Istat Membru tan-nazzjonalità, sabiex dan l-aħħar Stat Membru jkollu l-opportunità "sa fejn dawn ikollhom ġurisdizzjoni [ekstraterritorjali], taħt id-dritt nazzjonali tagħhom" li jipproċedu kriminalment kontra ċ-ċittadin mobbli tal-UE għal reati kriminali mwettqa barra mill-pajjiż[13]. Madankollu, f'*Pisciotti*, il-Qorti ċċarat li jekk l-Istat Membru tan-nazzjonalità jkun ġie informat b'mod xieraq, iżda xorta jiddeċiedi li ma jressaqx għall-prosekuzzjoni liċ-ċittadin tiegħu għal reati kriminali mwettqa ekstraterritorjalment, id-dritt tal-UE ma jipprekludix l-estradizzjoni tiegħu mill-Istat Membru "ospitanti" lejn pajjiż terz[14].

---

[7] Ara l-Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 26-27.
[8] Il-Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 29-31; Il-Kawża C-191/16 *Pisciotti*, il-punti 31-35, 37-42; Il-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punti 27-28.
[9] Il-Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 32-33; Il-Kawża C-191/16 *Pisciotti*, il-punti 43-45; Il-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punt 30.
[10] Il- Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 34, 38; Il-Kawża C-191/16 *Pisciotti*, il-punt 46; Il-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punt 31.
[11] Ara l- Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 35-37.
[12] Ara l-Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 38-41.
[13] Il-Kawża C-182/15 *Petruhhin*, il-punti 42-48.
[14] Ara l-Kawża C-191/16 *Pisciotti*, il-punti 50-56.

It-tielet, it-tensjoni bejn l-objettiv tal-prevenzjoni tar-riskju ta' impunità għal reati kriminali mwettqa u r-restrizzjonijiet tal-libertajiet fundamentali, u l-bżonn korrispondenti li jiġu eżaminati miżuri alternattivi, japplikaw ukoll, skont il-Qorti f'*Raugevicius*, fir-rigward ta' (talbiet) ta' estradizzjoni sabiex jiġu eżegwiti sentenzi kriminali (barranin)[15]. Filwaqt li l-prinċipju ta' *ne bis in idem* jipprekludi lill-Istat Membru tan-nazzjonalità milli jibda prosekuzzjonijiet kontra ċ-ċittadin mobbli tal-UE kkonċernat, strumenti internazzjonali u l-leġiżlazzjoni ta' (xi) Stati Membri jipprovdu miżuri alternattivi (pereż. in-notifika ta' sentenzi kriminali imposti minn qrati barranin fl-Istat Membru tan-nazzjonalità)[16]. Skont il-Qorti, dawn l-arranġamenti alternattivi jistgħu għalhekk jiġu kkunsidrati applikabbli għaċ-ċittadin mobbli tal-UE kkonċernat (minkejja restrizzjonijiet abbażi tan-nazzjonalità)[17].

2.2. Nondiskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità fl-isports għad-dilettanti

Is-sentenza importanti l-oħra tal-Qorti matul il-perjodu ta' dan ir-rapport, ***TopFit***[18], ikkunsidrat il-kwistjoni tan-nondiskriminazzjoni taċ-ċittadini (mobbli) tal-UE abbażi tan-nazzjonalità fil-qasam tal-isport għad-dilettanti[19].

Is-Sur Biffi huwa ċittadin Taljan li jgħix fil-Ġermanja u jikkompeti fil-ġiri għad-dilettanti fil-kategorija senior. Huwa membru ta' TopFit, assoċjazzjoni sportiva affiljata mal-Assoċjazzjoni tal-Atletika Ġermaniża (Deutscher Leichtathletikverband, DLV). Fl-2015, tibdil fir-regoli tad-DLV wassal sabiex ċittadini mobbli tal-UE fil-Ġermanja, bħas-Sur Biffi, ġew imċaħħda mill-opportunità li jintgħażlu sabiex jipparteċipaw fil-kampjonati nazzjonali jew setgħu jipparteċipaw biss f'dawk il-kampjonati "barra mill-klassifikazzjoni" jew "mingħajr klassifikazzjoni". Dan ipprekludihom milli javvanzaw għall-finali u milli jkunu eliġibbli li jiġu ppremjati t-titolu ta' rebbieħ nazzjonali, minkejja li jissodisfaw il-kundizzjonijiet l-oħra kollha sabiex jipparteċipaw fil-kampjonati tal-atletika.

Fir-risposta għar-rinviju preliminari, il-Qorti bbażat ruħha fuq erba' osservazzjonijiet. L-ewwel, b'referenza għas-sentenza reċenti tagħha *Raugevicius*, il-Qorti nnotat li "is-sitwazzjoni ta' ċittadin tal-Unjoni li uża l-libertà ta' moviment tiegħu taqa' taħt il-kamp ta' applikazzjoni tal-Artikolu 18 TFUE", inkluż fil-qasam tal-isport għad-dilettanti[20]. It-tieni, il-libertà fundamentali tal-moviment tal-persuni, kif espressa fl-Artikolu 21 TFUE, intiża fost oħrajn, sabiex tippromwovi "l-integrazzjoni progressiva taċ-ċittadin tal-UE kkonċernat fis-soċjetà tal-Istat Membru ospitanti", u l-parteċipazzjoni fl-isport għad-dilettanti hija parti importanti ta' dan il-proċess ta' inklużjoni[21]. It-tielet, b'referenza għall-ġurisprudenza preċedenti tal-UE, il-Qorti nnotat li regoli tal-assoċjazzjonijiet nazzjonali (tal-isports) huma meħtieġa wkoll josservaw id-dritt tal-UE, inklużi t-Trattati[22]. Ir-raba', l-applikabbiltà tal-

[15] Ara l-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punti 32-40.
[16] Il-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punti 36-38.
[17] Il-Kawża C-247/17 *Raugevicius*, il-punti 41-48.
[18] Il-QĠUE, it-13 ta' Ġunju 2019, il-Kawża C-22/18 *TopFit e.V. u Daniele Biffi vs Deutscher Leichtathletikverband e.V.*, ECLI:EU:C:2019:497.
[19] Id-diskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità fl-isport professjonali taqa' taħt l-Artikolu 45 TFUE.
[20] Il-Kawża C-22/18 *TopFit*, il-punti 29-30.
[21] Il-Kawża C-22/18 *TopFit*, il-punti 31-34.
[22] Il-Kawża C-22/18 *TopFit*, il-punti 36-40.

Artikoli 18 u 21 TFUE għar-regoli nazzjonali tal-assoċjazzjonijiet tal-isports timplika, fost oħrajn, li regoli nazzjonali tal-assoċjazzjonijiet tal-isport, li jistgħu jikkostitwixxu restrizzjoni ta' libertà fundamentali, huma inkompatibbli mad-dritt tal-UE, sakemm dawn ma jkunux "iġġustifikati minn kunsiderazzjonijiet oġġettivi li huma proporzjonati għall-għan leġittimament imfittex"[23].

3. ĠLIEDA KONTRA D-DISKRIMINAZZJONI ABBAŻI TAS-SESS, ORIĠINI RAZZJALI JEW ETNIKA, RELIĠJON JEW TWEMMIN, DIŻABBILTÀ, ETÀ JEW ORJENTAZZJONI SESSWALI (L-ARTIKOLU 19 TFUE)

3.1. Introduzzjoni

L-Artikolu 19 tat-TFUE jistabbilixxi li l-UE tista' tieħu azzjoni xierqa sabiex tiġġieled kontra d-diskriminazzjoni abbażi ta' sess, oriġini razzjali jew etnika, reliġjon jew twemmin, diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali[24].

F'Marzu 2019, il-Kummissjoni Ewropea ppubblikat ir-rapport annwali dwar l-ugwaljanza bejn in-nisa u l-irġiel, u kkonkludiet li anki fl-UE, fejn l-ugwaljanza bejn il-ġeneri hija żgurata b'mod inekwivoku bil-liġi, l-ugwaljanza bejn in-nisa u l-irġiel għadha mhix realtà tanġibbli[25].

Wara l-pubblikazzjoni tal-lista ta' azzjonijiet għall-progress tal-ugwaljanza LGBTI f'Diċembru 2015, li kienet tinkludi attivitajiet previsti mill-Kummissjoni f'oqsma ta'politika differenti fl-2016-2019[26], fi Frar 2017 il-Kummissjoni ppubblikat l-ewwel rapport annwali dwar il-lista ta' azzjonijiet għall-progress tal-ugwaljanza LGBTI, li jkopri l-2016. It-tieni u t-tielet rapport ħarġu fl-2018 u fl-2019 rispettivament, u f'Mejju 2020 kien ippubblikat l-aħħar rapport, li jkopri l-miżuri meħuda matul l-2019[27].

F'Novembru 2018, il-Kummissjoni pproduċiet dokumenti ta' konklużjoni bbażati fuq diskussjonijiet tas-sessjonijiet iffokati fuq l-anti-Żingariżmu u l-afrofobija organizzati mill-Grupp ta' Livell Għoli tal-UE biex jiġu miġġielda r-razziżmu, il-ksenofobija u forom oħra ta' intolleranza fir-raba' laqgħa tiegħu fil-5 ta' Diċembru 2017[28]. Ipproduċiet ukoll nota ta' Gwida dwar l-applikazzjoni fil-prattika tad-Deċiżjoni Qafas tal-Kunsill 2008/913/ĠAI dwar il-ġlieda kontra ċerti forom u espressjonijiet ta' razziżmu u ksenofobija permezz tal-liġi kriminali[29].

F'Diċembru 2018, il-Kummissjoni Ewropea ppubblikat evalwazzjoni tal-Qafas tal-UE għal Strateġiji Nazzjonali għall-Integrazzjoni tar-Rom sal-2020[30]. L-evalwazzjoni analizzat il-

---

[23] Il-Kawża C-22/18 *TopFit*, il-punti 42-48.
[24] Ara wkoll l-Artikolu 21(1) tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali.
[25] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2019_en_1.pdf
[26] https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/list-actions-advance-lgbti-equality_en#documents
[27] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/report_list_of_actions_2015-19.pdf
[28] Rapport dwar l-anti-Żingariżmu: https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=55652; Rapport dwar l-afrofobija: https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=55651
[29] https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=55607
[30] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0785&from=EN

qafas tal-UE u kif dan immobilizza politika, strumenti legali u finanzjarju oħra Ewropej għall-inklużjoni tar-Rom. F'Settembru 2019, il-Kummissjoni ppubblikat ukoll rapport li jiffoka fuq l-implimentazzjoni nazzjonali tal-miżuri għall-inklużjoni tar-Rom[31].

F'Mejju 2019, il-Kummissjoni nediet il-kampanja #EuvsDiscrimination[32] li tiffoka fuq diskriminazzjoni fuq il-post tax-xogħol abbażi tal-età, sess, diżabbiltà, oriġini etnika jew razzjali, reliġjon jew twemmin, jew orjentazzjoni sesswali, li hija prekluża bil-leġiżlazzjoni tal-UE dwar il-ġlieda kontra d-diskriminazzjoni, u se tkompli timplimentaha sa Diċembru 2020 [33].

3.2. Żviluppi ġurisprudenzjali

Fir-rigward tal-libertà tar-reliġjon, jenħtieġ li tiġi nnotata s-sentenza tal-Qorti tat-22 ta' Jannar 2019 *Cresco Investigation* (C-193/17, EU:C:2019:43). Il-Qorti sabet li leġiżlazzjoni nazzjonali li tipprovdi, li skontha, l-ewwel nett, il- Ġimgħa l-Kbira hija festa pubblika biss għall-ħaddiema li huma membri ta' ċerti knejjes Insara, u t-tieni nett, li dawk l-ħaddiema biss huma intitolati, jekk ikunu meħtieġa jaħdmu f'dik il-festa pubblika, huma intitolati għal ħlas addizzjonali, tikkostitwixxi diskriminazzjoni diretta abbażi tar-reliġjon.

4. ĊITTADINANZA TAL-UNJONI (L-ARTIKOLU 20(1) TFUE)

4.1. Introduzzjoni

L-Artikolu 20 TFUE jipprovdi li kull persuna li għandha ċ-ċittadinanza ta' Stat Membru tal-UE hija wkoll ċittadina tal-Unjoni. Iċ-ċittadinanza tal-Unjoni hija addizzjonali u ma tissostitwixxix iċ-ċittadinanza nazzjonali. Filwaqt li kull Stat Membru għandu jistabbilixxi kundizzjonijiet għall-kisba u t-telf taċ-ċittadinanza, fid-dawl tad-dritt tal-UE[34], l-għoti taċ-ċittadinanza tal-Istat Membru jinvolvi wkoll l-għoti taċ-ċittadinanza tal-UE u d-drittijiet marbutin magħha, li jistgħu jiġu eżerċitati madwar l-UE kollha. Għalhekk, il-Kummissjoni tikkunsidra li l-Istati Membri jenħtieġ li jużaw il-prerogattivi tagħhom li jagħtu ċ-ċittadinanza fi spirtu ta' kooperazzjoni sinċiera, kif jeħtieġu t-Trattati.

Il-Kummissjoni Ewropea ħadet numru ta' azzjonijiet fir-rigward tal-kisba u t-telf taċ-ċittadinanza tal-UE, b'mod aktar speċifiku dwar il-kwistjoni tal-iskemi taċ-"ċittadinanza għall-investituri" fl-UE, li jagħtu drittijiet ta' ċittadinanza lil ċittadini ta' pajjiżi terzi bħala korrispettiv għal investiment.

F'Jannar 2019, il-Kummissjoni ħarġet rapport dwar "Skemi ta' Ċittadinanza u ta' Residenza b'Investiment fl-Unjoni Ewropea"[35], li janalizza l-iskemi eżistenti għall-kisba taċ-

[31] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0406&from=FR
[32] https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1437&langId=mt
[33] Parti minn din il-kampanja tiffoka speċjalment fuq akkomodazzjoni raġonevoli għall-persuni b'diżabbiltà, skont id-Direttiva tal-Kunsill 2000/78/KE https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/?uri=celex%3A32000L0078. Gwida tal-aħjar prattika dwar akkomodazzjoni raġonevoli fil-post tax-xogħol ġiet ippubblikata f'Settembru 2020 https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8341&furtherPubs=yes
[34] Il-Kawża C-135/08 *Rottmann*.
[35] COM(2019) 12 final https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/com_2019_12_final_report.pdf

ċittadinanza jew residenza fl-Istati Membri tal-UE abbażi tal-investiment, u jenfasizza t-tħassib u r-riskji li skemi bħal dawn jippreżentaw għall-UE.

Wara dan ir-rapport, il-Kummissjoni stabbilixxiet "Grupp ta' Esperti mill-Istati Membri dwar Skemi taċ-Ċittadinanza u Residenza għall-Investituri", sabiex i) iħares lejn ir-riskji speċifiċi li jirriżultaw mill-iskemi ta' ċittadinanza għall-investituri; ii) jiżviluppa sett ta' kontrolli tas-sigurtà sal-aħħar tal-2019; u iii) jindirizza l-aspetti ta' trasparenza u governanza tajba fir-rigward tal-implimentazzjoni kemm ta' skemi ta' ċittadinanza għall-investituri kif ukoll ta' residenza[36].

Matul il-perjodu ta' rapportar, il-Kummissjoni indirizzat 98 ilment, kważi 1 400 ittra/talba għal informazzjoni individwali, 48 mistoqsija u 10 petizzjonijiet mill-Parlament Ewropew fil-qasam taċ-ċittadinanza tal-UE u d-drittijiet marbuta magħha, prinċipalment relatati ma' informazzjoni dwar l-implikazzjonijiet ta' Brexit fuq id-drittijiet taċ-ċittadinanza tal-UE.

4.2. Żviluppi ġurisprudenzjali

Mill-2016 sal-2019, il-Qorti trattat 29 kawża dwar iċ-ċittadinanza tal-UE, inklużi kawżi dwar id-diskriminazzjoni abbażi tan-nazzjonalità, telf taċ-ċittadinanza tal-UE minħabba telf ta' nazzjonalità ta' Stat Membru jew drittijiet idderivati mir-residenza ta' membri tal-familja ta' ċittadin tal-UE minn pajjiż terz[37].

F'***Tjebbes et***[38], il-Qorti kkonfermat il-leġittimità, b'mod ġenerali, tal-għan imfittex mill-Istati Membri li jiżguraw li teżisti rabta ġenwina bejn l-Istat u ċ-ċittadini tiegħu. Madankollu, din il-leġittimità ma teżentax lill-Istati Membri milli jiżguraw li (f'każijiet individwali) it-telf *ex lege* tan-nazzjonalità tal-Istati Membri tieħu inkunsiderazzjoni l-prinċipju ta' proporzjonalità, fejn it-telf tan-nazzjonalità jkun ifisser it-telf taċ-ċittadinanza tal-UE u d-drittijiet marbuta magħha[39].

Għalhekk, il-Qorti kkunsidrat li l-prinċipju tal-proporzjonalità jeħtieġ li l-leġiżlazzjoni tal-Istati Membri li tirregola t-telf tan-nazzjonalità għandha tipprovdi l-possibbiltà ta' "eżami individwali tal-konsegwenzi li jinvolvi dan it-telf [għall-persuna kkonċernata u għall-membri tal-familja tiegħu jew tagħha] fid-dawl tad-dritt tal-Unjoni"[40]. Barra minn hekk, f'każ li wara dan l-eżami, it-telf taċ-ċittadinanza tal-UE (bħala konsegwenza awtomatika tat-telf tan-nazzjonalità tal-Istat Membru) jinstab li huwa inkompatibbli mad-dritt tal-UE, jenħtieġ li jkun hemm il-possibbiltà li din in-nazzjonalità tiġi rkuprata *ex tunc*[41].

5. DRITT TA' MOVIMENT U RESIDENZA LIBERAMENT FIT-TERRITORJU TAL-ISTATI MEMBRI (L-ARTIKOLI 20(2) U 21 TFUE)

---

[36] Ara https://ec.europa.eu/info/investor-citizenship-schemes_en

[37] Il-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea (2020). Ir-Rapport Annwali 2019: Attività ġudizzjarja. Il-Lussemburgu, Frar 2020, il-paġna 161. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-06/qd-ap-20-001-mt-n.pdf

[38] Il-Kawża C-221/17 Tjebbes et

[39] C-221/17 *Tjebbes et*, il-punt 40.

[40] C-221/17 *Tjebbes et*, il-punt 41.

[41] C-221/17 *Tjebbes et*, il-punt 42.

5.1. Introduzzjoni

Skont l-Artikoli 20(2)(a) u 21 TFUE, iċ-ċittadini tal-Unjoni għandhom id-dritt li jiċċaqilqu u jgħixu liberament fit-territorju tal-Istati Membri, soġġetti għal-limitazzjonijiet u għall-kundizzjonijiet stabbiliti fit-Trattat u għall-miżuri adottati għall-applikazzjoni tagħhom[42].

Il-maġġoranza taċ-ċittadini jappoġġaw dan id-dritt[43] u jqisuh bħala wieħed mill-benefiċċji prinċipali tas-sħubija tal-UE.[44] Barra minn hekk, aktar minn nofs iċ-ċittadini tal-UE jgħidu li bbenefikaw minn inqas kontrolli tal-fruntieri jew l-ebda kontrolli waqt is-safar[45]. Il-biċċa l-kbira tal-Ewropej jgħidu li l-moviment liberu tal-persuni, tal-merkanzija u tas-servizzi fl-Unjoni Ewropea huwa l-aktar eżitu pożittiv tal-UE[46]. Fi stħarriġ imwettaq fir-Rebbiegħa tal-2020, 83 % taċ-ċittadini tal-UE qablu li l-moviment liberu taċ-ċittadini tal-UE fl-UE rriżulta f'benefiċċji ġenerali għall-ekonomija ta' pajjiżhom[47].

Fl-2018, aktar minn 16-il miljun ċittadin tal-UE kienu qed jgħixu jew jaħdmu f'pajjiż tal-UE li mhux il-pajjiż ta' ċittadinanza tagħhom. Numru ferm ikbar ta' ċittadini tal-UE għamlu żjarat temporanji f'pajjiżi tal-UE oħra għal vaganzi, żjarat lill-ħbieb u lill-familja u għan-negozju.

Iċ-ċittadini mobbli tal-UE u l-membri tal-familja tagħhom jistgħu jsibu informazzjoni dwar id-dritt tagħhom li jirresjedu fi Stat Membru ieħor fuq il-portal L-Ewropa Tiegħek[48]; L-Ewropa Tiegħek jipprovdi wkoll aċċess għal informazzjoni speċifika għall-pajjiż, biex b'hekk iwettaq ir-rwol tiegħu bħala l-"gateway diġitali unika" tal-UE[49].

Fil-perjodu ta' rapportar, il-Kummissjoni trattat 950 ilment taċ-ċittadini, 6 128 mistoqsija u 140 petizzjoni mill-Parlament Ewropew rigward l-eżerċizzju tad-dritt tal-moviment liberu. Ħafna kienu jirrigwardaw id-dritt ta' dħul u residenza tal-membri tal-familja taċ-ċittadini tal-UE li huma minn pajjiżi terzi (kundizzjonijiet għall-ħruġ ta' viżas u karti ta' residenza, formalitajiet addizzjonali) u l-kundizzjonijiet li taħthom iċ-ċittadini tal-UE jistgħu jeżerċitaw id-dritt tagħhom ta' moviment liberu.

Iċ-ċittadini mobbli tal-UE li huma affettwati b'mod negattiv mill-applikazzjoni mhux korretta tad-dritt tal-UE mill-awtoritajiet pubbliċi jistgħu jfittxu l-għajnuna mingħand SOLVIT[50], li

[42] Ara b'mod partikolari, id-Direttiva 2004/38/KE dwar id-drittijiet taċ-ċittadini tal-Unjoni u tal-membri tal-familja tagħhom biex jiċċaqilqu u jgħixu liberament fit-territorju ta' l-Istati Membri u li temenda r-Regolament (KEE) Nru 1612/68 u li tħassar id-Direttivi 64/221/KEE, 68/360/KEE, 72/194/KEE, 73/148/KEE, 75/34/KEE, 75/35/KEE, 90/364/KEE, 90/365/KEE u 93/96/KEE, ĠU L 158, 30.4.2004, p. 77 (aktar 'il quddiem imsejħa id-"Direttiva tal-Moviment Liberu").

[43] 81 % ta' dawk li wieġbu fl-Ewrobarometru Speċjali 486, 2019

[44] 60 % ta' dawk li wieġbu fl-Ewrobarometru Standard 91, Rebbiegħa 2019.

[45] 56 % ta' dawk li wieġbu fl-Ewrobarometru Standard 91, Rebbiegħa 2019.

[46] 60 % ta' dawk li wieġbu fl-Ewrobarometru Speċjali 486, 2019

[47] L-Ewrobarometru Flash 485, Rebbiegħa 2020.

[48] https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/

[49] Ir-Regolament (UE) 2018/1724 li jistabbilixxi gateway diġitali unika li tipprovdi aċċess għal informazzjoni, għal proċeduri u għas-servizzi ta' assistenza u ta' soluzzjoni tal-problemi

[50] SOLVIT huwa servizz ipprovdut mill-amministrazzjonijiet nazzjonali fl-UE u ż-ŻEE kollha. Iċ-ċentri nazzjonali ta' SOLVIT jittrattaw ilmenti taċ-ċittadini u jikkoperaw permezz ta' bażi ta' *data* online li tgħinhom isolvu l-problemi tagħhom barra l-qorti u mingħajr ħlas.

kien stabbilit sabiex jirreaġixxi malajr u jsib soluzzjonijiet fuq livell nazzjonali. Mill-2016 sal-2018, SOLVIT ittratta madwar 1 930 każ dwar il-moviment liberu tal-persuni[51].

Iċ-ċittadini jistgħu jsaqsu wkoll dwar id-drittijiet tal-UE personali tagħhom lis-Servizz ta' Pariri tal-Ewropa Tiegħek[52], li jipprovdi parir legali skont il-każ mingħajr ħlas. Is-Servizz ta' Pariri tal-Ewropa Tiegħek huwa mmaniġġjat mill-Kummissjoni u jopera permezz tal-kuntrattur estern tiegħu tas-Servizz ta' Azzjoni għaċ-Ċittadini Ewropej (ECAS). Bejn l-2016 u l-2020, is-Servizz ta' Pariri tal-Ewropa Tiegħek rċieva aktar minn 42 000 talba għal informazzjoni dwar il-proċeduri tad-dħul u d-drittijiet ta' residenza u aktar minn 2 300 talba għal informazzjoni dwar id-drittijiet politiċi u ġudizzjarji.

Barra minn hekk, iċ-ċittadini tal-UE jistgħu jindirizzaw liċ-Ċentru Dirett Ewropew tal-Kummissjoni (EDCC)[53], li jipprovdi informazzjoni ġenerali dwar l-UE u pariri dwar id-drittijiet taċ-ċittadini tal-UE. Bejn l-2016 u l-2019, l-EDCC irċieva total ta' 5 251 talba għal informazzjoni dwar il-moviment liberu tal-persuni.

Barra minn hekk, il-ħaddiema mobbli tal-UE jistgħu jitolbu l-assistenza tal-korpi nazzjonali stabbiliti f'konformità mad-Direttiva 2014/54[54].

Bil-għan li tikkontribwixxi għall-moviment liberu tal-persuni b'diżabbiltà, il-Kummissjoni implimentat proġett pilota dwar il-Karta tad-Diżabbiltà tal-UE fl-2016/2018[55].

Il-Kummissjoni żviluppat għodda ta' tagħlim elettroniku dwar id-dritt ta' moviment liberu, li hija intiża għall-amministrazzjonijiet lokali sabiex tkabbar l-għarfien tagħhom tad-Direttiva 2004/38 (id-Direttiva dwar il-Moviment Liberu) u d-drittijiet li jirriżultaw minnha. L-għodda ta' tagħlim elettroniku hija disponibbli fi 23 lingwa u tinkludi test ta' awtoevalwazzjoni, u kors online għall-utenti debuttanti u avvanzati.

5.2. Żviluppi ġurisprudenzjali

5.2.1. Żviluppi ġurisprudenzjali tal-QĠUE dwar id-drittijiet tal-moviment liberu u drittijiet ta' residenza (idderivati)

Il-Qorti tat diversi sentenzi dwar l-Artikolu 21 TFEU (inkluża l-implimentazzjoni tiegħu permezz tad-Direttiva dwar il-Moviment Liberu), kif ukoll id-drittijiet ta' residenza dderivati miċ-ċittadinanza tal-UE abbażi tal-Artikolu 20 TFUE[56].

---

[51] https://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/solvit/index_en.htm.
[52] https://europa.eu/youreurope/advice/
[53] https://europa.eu/european-union/contact_mt.
[54] Id-Direttiva 2014/54/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-16 ta' April 2014 dwar miżuri li jiffaċilitaw l-eżerċizzju tad-drittijiet konferiti fuq ħaddiema fil-kuntest tal-moviment liberu tal-ħaddiema
[55] Huwa implimenta rikonoxximent reċiproku volontarju tal-istatus ta' diżabbiltà u kabbar l-aċċess tal-persuni b'diżabbiltà għall-kultura, l-isport u d-divertiment fi tmien pajjiżi tal-proġett: il-Belġju, Ċipru, l-Estonja, il-Finlandja, l-Italja, Malta, ir-Rumanija, is-Slovenja.
[56] Din it-taqsima mhijiex se tindirizza s-sentenzi tal-QĠUE bbażati prinċipalment fuq l-istatus ta' "ħaddiem tal-Unjoni" skont l-Artikolu 45 *et seq* TFUE.

L-ewwel sett ta' każijiet jirrigwardaw il-kwistjoni dwar jekk iċ-ċittadini tal-UE u l-membri tal-familja jistgħux joqogħdu fuq id-Direttiva 2004/38 għad-drittijiet ta' residenza.

F'***Lounes***[57], il-Qorti ddeċidiet li ċittadin tal-UE li uża d-drittijiet tiegħu ta' moviment liberu sabiex jirresjedi fi Stat Membru tal-UE ieħor u li b'hekk kiseb in-nazzjonalità tal-Istat Membru ospitanti, filwaqt li żamm in-nazzjonalità tal-Istat Membru ta' oriġini, jista', filwaqt li ma jkunx għadu jibbenefika mid-Direttiva 2004/38, ikompli joqgħod fuq id-drittijiet idderivati mill-Artikolu 21 TFUE[58]. Id-drittijiet ta' residenza għall-membri tal-familja tal-imsemmi ċittadin tal-UE (nazzjonalità doppja) jistgħu jiġu dderivati direttament ukoll mill-Artikolu 21 TFUE, b'kundizzjonijiet li ma jistgħux ikunu aktar stretti minn dawk ipprovduti mid-Direttiva 2004/38[59]. Il-Qorti ċċarat li d-dritt ta' moviment liberu jinkludi d-dritt li jkollhom ħajja tal-familja normali[60].

F'***Gusa***[61], il-Qorti ddeċidiet li d-dritt li jinżamm l-istatus ta' "ħaddiem jew persuna li taħdem għal rasha" wara li ttemm attivitajiet ekonomiċi fil-każijiet stipulati fl-Artikolu 7(3) tad-Direttiva 2004/38 (b'mod aktar speċifiku, il-punt (b) tiegħu, "wara li tkun spiċċat involontarjament bla xogħol wara li ħadmet għal aktar minn sena, tirreġistra bħala persuna li qed tfittex xogħol") japplika bl-istess mod għal ċittadini mobbli tal-UE li kienu jaħdmu għal rashom qabel ma waqqfu involontarjament l-attivitajiet ekonomiċi[62].

F'***Coman***[63], il-Qorti interpretat il-kunċett ta' "konjuġi" ta' ċittadin tal-UE fl-Artikolu 2(2)(a) tad-Direttiva 2004/38[64] u ddeċidiet li din hija definizzjoni awtonoma tad-dritt tal-UE, indipendenti mil-liġijiet tal-Istati Membri. Il-Qorti ddeċidiet li fejn ċittadin tal-UE li jirritorna kien eżerċita (preċedentement) id-drittijiet ta' moviment liberu sabiex jirresjedi ġenwinament fi Stat Membru tal-UE ieħor u ħoloq jew saħħaħ fl-Istat Membru ospitanti rabta familjari ma' ċittadin (ta' pajjiż terz) tal-istess sess permezz taż-żwieġ konkluż legalment fl-Istat Membru ospitanti, id-dritt tal-UE jipprekludi leġiżlazzjoni nazzjonali li tirrifjuta li tagħti drittijiet ta' dħul u residenza dderivati lill-konjuġi tal-istess sess taċ-ċittadin tal-UE li jirritorna abbażi tan-nuqqas ta' rikonoxximent taż-żwieġ bejn l-istess sess fl-Istat Membru (ta' oriġini) ikkonċernat[65]. L-Istat Membru kkonċernat għandu jikkunsidra lil dik il-persuna bħala konjuġi sabiex jippermettilha teżerċita d-drittijiet li hija tgawdi taħt d-dritt tal-UE. Fl-istess waqt, dan

[57] Il-QĠUE, l-14 ta' Novembru 2017, il-Kawża C-165/16 *Toufik Lounes v Secretary of State for the Home Department*, ECLI:EU:C:2017:862.
[58] C-165/16 *Lounes*, il-punti 45-58. Jenħtieġ li jiġi nnotat li madankollu, il-Qorti enfasizzat b'mod speċifiku li d-Direttiva 2004/38 ma tibqax tapplika għal ċittadini mobbli tal-UE li issa kisbu n-nazzjonalità tal-Istat Membru ospitanti; ara C-165/16 *Lounes*, il-punti 31-44.
[59] C-165/16 *Lounes*, il-punti 59-61.
[60] C-165/16 *Lounes*, il-punt 52.
[61] Il-QĠUE, l-20 ta' Diċembru 2017, il-Kawża C-442/16 *Florian Gusa v Minister for Social Protection et*, ECLI:EU:C:2017:1004.
[62] C-442/16 *Gusa*, il-punti 35-45.
[63] Il-QĠUE, il-5 ta' Ġunju 2018, il-Kawża C-673/16 *Relu Adrian Coman et v Inspectoratul General pentru Imigrări et*, ECLI:EU:C:2018:385.
[64] C-673/16 *Coman*, il-punti 33-36.
[65] C-673/16 *Coman*, il-punti 38-40, 52-55.

ma jeħtieġx li l-Istat Membru jipprovdi, fil-liġi nazzjonali tiegħu, għall-istituzzjoni taż-żwieġ bejn persuni tal-istess sess[66].

F'***Altiner u Ravn***[67], il-Qorti ddeċidiet li d-dritt tal-UE ma jipprekludix leġiżlazzjoni nazzjonali li ma tagħtix dritt idderivat ta' residenza lill-membru tal-familja ta' ċittadin tal-UE li jirritorna meta dak il-membru tal-familja ma jkunx daħal fit-territorju tal-Istat Membru ta' oriġini taċ-ċittadin tal-UE bħala "konsegwenza naturali" tar-ritorn taċ-ċittadin tal-UE inkwistjoni f'dak l-Istat Membru[68]. Dan bil-kundizzjoni li din il-leġiżlazzjoni nazzjonali tkun teħtieġ, fil-kuntest tal-evalwazzjoni ġenerali, li jkunu kkunsidrati fatturi rilevanti oħra, li jistgħu juru li, minkejja ż-żmien li għadda bejn ir-ritorn taċ-ċittadin tal-UE f'dak l-Istat Membru u d-dħul tal-membru tal-familja li huwa ċittadin ta' pajjiż terz, il-ħajja familjari maħluqa u msaħħa fl-Istat Membru ospitanti ma spiċċatx[69].

Tarola[70] kienet tirrigwarda l-każ ta' ċittadin tal-UE li kien eżerċita d-dritt tiegħu ta' moviment liberu billi kien impjegat fl-Istat Membru ospitanti għal perjodu ta' ġimagħtejn, taħt kuntratt differenti minn kuntratt ta' xogħol għal żmien stabbilit, qabel ma spiċċa involontarjament bla impjieg. Il-Qorti interpretat l-Artikoli 7(1)(a) u (3)(c) tad-Direttiva 2004/38/KE u kkunsidrat li ċittadin f'sitwazzjoni bħal dik iżomm l-istatus ta' ħaddiem (u għalhekk id-dritt li jirresjedi fl-Istat Membru ospitanti) għal perjodu ta' mhux inqas minn sitt xhur, jekk l-individwu kkonċernat kellu fil-fatt l-istatus ta' ħaddiem qabel ma spiċċa involontarjament bla impjieg u kien irreġistra bħala persuna li qed tfittex impjieg mal-uffiċċju tax-xogħol rilevanti[71]. Barra minn hekk, il-Qorti nnotat li kull intitolament taħt il-liġi nazzjonali għall-benefiċċji tas-sigurtà soċjali jew assistenza soċjali jista' jkun kundizzjonali ma' perjodu speċifiku ta' impjieg, sakemm, skont il-prinċipju tat-trattament ugwali, l-istess kundizzjoni tapplika għaċ-ċittadini tal-Istat Membru kkonċernat[72].

Bajratari[73] tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 7(1)(b) tad-Direttiva 2004/38/KE - residenza abbażi ta' riżorsi suffiċjenti u assigurazzjoni tal-mard komprensiva. Il-każ kien jirrigwarda ċittadin ta' pajjiż terz ġenitur ta' ċittadin tal-UE minorenni li prova joqgħod fuq id-dritt idderivat ta' residenza tiegħu fl-Istat Membru ospitanti bħala l-persuna li għandha l-kura u l-kustodja ta' wild taħt l-età, ċittadin tal-UE residenti abbażi tal-Artikolu 7(1)(b). Il-Qorti ddeċidiet li ċittadin tal-UE minuri għandu għad-dispożizzjoni tiegħu riżorsi suffiċjenti sabiex ma jsirx ta' piż mhux raġonevoli fuq is-sistema ta' assistenza soċjali tal-Istat Membru ospitanti matul ir-residenza tiegħu, anki meta dawn ir-riżorsi joriġinaw minn dħul miksub mill-impjieg eżerċitat b'mod illegali minn missieru, ċittadin ta' Stat terz li la għandu permess

[66] C-673/16 *Coman*, il-punt 45.
[67] Il-QĠUE, is-27 ta' Ġunju 2018, il-Kawża C-230/17 *Erdem Deha Altiner u Isabel Hanna Ravn v Udlændingestyrelsen*, ECLI:EU:C:2018:497.
[68] C-230/17 *Altiner u Ravn*, il-punti 30-34.
[69] C-230/17 *Altiner u Ravn*, il-punt 35.
[70] il-QĠUE, il-11 ta' April 2019, il-Kawża C-483/17 *Neculai Tarola v Minister for Social Protection*, ECLI:EU:C:2019:309.
[71] C-483/17 *Tarola*, il-punti 45-52.
[72] C-483/17 *Tarola*, il-punti 55-57.
[73] Il-QĠUE, it-2 ta' Ottubru 2019, il-Kawża C-93/18 *Bajratari*, ECLI:EU:C:2019:809

ta' residenza u lanqas ta' xogħol[74]. Il-Qorti ddeċidiet ukoll li l-kundizzjonijiet għar-restrizzjoni tad-dritt ta' residenza taċ-ċittadin tal-UE minuri abbażi tal-politika pubblika ma kinux sodisfatti[75].

It-tieni sett ta' deċiżjonijiet tal-QĠUE jirrigwarda restrizzjonijiet tad-drittijiet ta' residenza u tkeċċija skont id-Direttiva 2004/38.

F'***E v Subdelegación del Gobierno en Álava***[76], il-Qorti sostniet li deċiżjonijiet ta' tkeċċija skont id-Direttiva 2004/38 iridu jkunu bbażati esklużivament fuq il-kondotta personali tal-individwu (ċittadin tal-UE) ikkonċernat. Il-fatt li l-individwu kkonċernat kien jinsab il-ħabs fil-mument tal-adozzjoni tad-deċiżjoni ta' tkeċċija, mingħajr prospettiva ta' ħelsien fil-futur qarib, ma "[j]eskludi[x] li l-aġir [tiegħu] jirrappreżenta [...] minħabba interess fundamentali tas-soċjetà tal-Istat Membru ospitanti, theddida ta' natura reali u attwali"[77] għall-finijiet tal-adozzjoni ta' dik id-deċiżjoni.

F'***Petrea***[78], il-Qorti ddeterminat, fost affarijiet oħra, li Stat Membru jista' jirtira ċertifikat ta' reġistrazzjoni maħruġ b'mod żbaljat lil ċittadin tal-UE li kien tkeċċa u reġa' daħal waqt li kien għadu suġġett għal ordni ta' tkeċċija (kif ipprovdut mid-Direttiva 2004/38)[79]. Iċ-ċittadin tal-UE kkonċernat għandu d-dritt, skont l-Artikolu 32 tad-Direttiva 2004/38 jissottometti applikazzjoni għar-revoka tal-imsemmija ordni ta' tkeċċija; madankollu, dan iċ-ċittadin ma għandux dritt ta' residenza (skont id-Direttiva 2004/38) waqt li l-applikazzjoni tiegħu tkun qed tiġi kkunsidrata[80].

F'***B u Vomero***[81], il-Qorti ċċarat numru ta' kwistjonijiet dwar id-dispożizzjonijiet tad-Direttiva 2004/38 li jirrigwardaw il-protezzjoni msaħħa kontra t-tkeċċija skont l-Artikolu 28(3)(a) tad-Direttiva u l-prerekwiżiti tagħha speċjalment fil-kuntest tal-priġunerija. Il-Qorti ddeċidiet li ċittadin tal-UE jrid ikollu residenza permanenti sabiex ikun eliġibbli għall-protezzjoni msaħħa kontra t-tkeċċija[82]. Barra minn hekk, il-Qorti ċċarat li l-perjodu akkumulat ta' residenza preċedenti (mhux interrotta) meħtieġ għall-protezzjoni msaħħa kontra t-tkeċċija għandu jiġi kkalkolat b'lura mid-data li fiha ttieħdet id-deċiżjoni ta' tkeċċija inizjali[83]. Il-kwistjoni dwar jekk il-perjodu ta' residenza meħtieġ għall-protezzjoni msaħħa kienx interrott b'perjodu ta' detenzjoni qabel id-deċiżjoni tat-tkeċċija għandha tiġi ddeterminata minn evalwazzjoni globali dwar jekk, minkejja din id-detenzjoni, ir-rabtiet ta'

---

[74] C-93/18 *Bajratari*, il-punt 53
[75] C-93/18 *Bajratari*, il-punt 52
[76] Il-QĠUE, it-13 ta' Lulju 2017, il-Kawża C-193/16 *E v Subdelegación del Gobierno en Álava*, ECLI:EU:C:2017:542.
[77] C-193/16 *E v Subdelegación del Gobierno en Álava*, il-punti 19-26.
[78] Il-QĠUE, l-14 ta' Settembru 2017, il-Kawża C-184/16 *Ovidiu-Mihăiţă Petrea vs Ypourgos Esoterikon kai Dioikitikis Anasygrotisis*, ECLI:EU:C:2017:684. Partijiet mis-sentenza tal-QĠUE f'*Petrea* se jiġu kkunsidrati fit-taqsima 5.2.3ta' din il-ħarsa ġenerali.
[79] C-184/16 *Petrea*, il-punti 30-42.
[80] C-184/16 *Petrea*, il-punti 43-48.
[81] Il-QĠUE, is-17 ta' April 2018, il-Kawżi Magħquda C-316/16 u C-424/16 *B vs Land Baden-Württemburg u Secretary of State for the Home Department vs Franco Vomero*, ECLI:EU:C:2018:256.
[82] Il-Kawżi Magħquda C-316/16 u C-424/16 *B u Vomero*, il-punti 44-55.
[83] Il-Kawżi Magħquda C-316/16 u C-424/16 *B u Vomero*, il-punti 64-65, 85-94.

integrazzjoni bejn iċ-ċittadin tal-UE u l-Istat Membru ospitanti tkissrux[84]. Fatturi rilevanti f'din l-evalwazzjoni globali jinkludu "is-saħħa tar-rabtiet ta' integrazzjoni minsuġa mal-Istat Membru ospitanti qabel iż-żamma f'detenzjoni tal-persuna kkonċernata, in-natura tal-ksur li ġġustifika l-perjodu ta' detenzjoni sostnut u ċ-ċirkustanzi li fihom dan twettaq kif ukoll l-aġir tal-persuna kkonċernata matul il-perjodu ta' detenzjoni"[85].

F'***K u HF***[86], il-Qorti ddeċidiet li l-fatt li (membru tal-familja ta') ċittadin tal-UE kien preċedentement irrifjutat l-ażil abbażi tal-Artikolu 1F tal-Konvenzjoni ta' Ġinevra ma jistax *awtomatikament* iwassal għall-konklużjoni li s-sempliċi preżenza tiegħu tirrappreżenta theddida reali, attwali u suffiċjentement gravi għal interess fundamentali tas-soċjetà kif meħtieġ (mill-Artikolu 27) mid-Direttiva 2004/38[87]. Il-ħtieġa tar-restrizzjoni tal-libertà ta' moviment u residenza ta' ċittadin tal-UE, jew membru tal-familja ta' ċittadin tal-UE, trid tiġi valutata skont il-każ[88] u abbażi tar-regoli tal-moviment liberu. L-awtoritajiet kompetenti jridu jikkunsidraw ukoll jekk i) l-adozzjoni ta' miżuri ta' politika pubblika jew sigurtà pubblika bħal dawn jikkonformawx mal-prinċipju ta' proporzjonalità, filwaqt li jikkunsidraw id-drittijiet taċ-ċittadini tal-UE u l-membri tal-familja tagħhom, u ii) il-possibbiltà ta' miżuri oħra li jaffettwaw inqas il-libertà ta' moviment[89].

It-tielet sett ta' deċiżjonijiet tal-Qorti mogħtija fil-perjodu ta' referenza jirrigwarda d-drittijiet ta' moviment u residenza libera dderivati mill-Artikolu 20 u 21 TFUE.

F'***Rendón Marín***[90], il-Qorti ddeċidiet li d-dritt tal-UE jipprekludi awtomatikament ir-rifjut ta' dritt ta' residenza dderivat lil ċittadin ta' pajjiż terz li għandu l-kustodja esklużiva ta' ċittadin tal-UE minuri "mobbli" jew "fiss" abbażi ta' kondotta kriminali preċedenti biss[91]. Din il-preklużjoni ta' rifjut awtomatiku ta' dritt ta' residenza dderivat għal ċittadin ta' pajjiż terz ġenitur li fuqu jiddependi ċittadin tal-UE, abbażi ta' kondotta kriminali preċedenti biss, hija kkonfermata b'mod simili mill-Qorti f'***CS***[92]. Madankollu, kemm f'*Rendón Marín* kif ukoll f'*CS*, il-Qorti tirrikonoxxi l-possibbiltà tal-Istati Membri li jirrestrinġu drittijiet ta' residenza dderivati mill-Artikolu 20 TFUE u 21 TFUE, sa fejn kwalunkwe restrizzjoni bħal din tkun ibbażata fuq evalwazzjoni skont il-każ u kwalunkwe tkeċċija jew restrizzjoni tad-dritt ta' residenza tkun ibbażata fuq "l-eżistenza ta' theddida ġenwina, attwali u biżżejjed serja għall-ordni pubbliku jew għas-sigurtà pubblika"[93].

---

[84] Il-Kawżi Magħquda C-316/16 u C-424/16 *B u Vomero*, il-punti 66-82.
[85] Il-Kawżi Magħquda C-316/16 u C-424/16 *B u Vomero*, il-punt 83.
[86] Il-QĠUE, it-2 ta' Mejju 2018, il-Kawżi Magħquda C-331/16 u C-366/16 *K vs Staatssecretaris van Veligheid en Justitie u HF vs Belgische Staat*, ECLI:EU:C:2018:296.
[87] Il-Kawżi Magħquda C-331/16 u C-366/16 *K u HF*, il-punt 51.
[88] Il-Kawżi Magħquda C-331/16 u C-366/16 *K u HF*, il-punti 39-49, 52-60.
[89] Il-Kawżi Magħquda C-331/16 u C-366/16 *K y HF*, il-punti 61-64.
[90] Il-QĠUE, it-13 ta' Settembru 2016, il-Kawża C-165/14 *Alfredo Rendón Marín vs Administración del Estado*, ECLI:EU:C:2016:675.
[91] C-165/14 *Rendón Maríin*, il-punti 63-67, 81-87.
[92] Il-QĠUE, it-13 ta' Settembru 2016, il-Kawża C-304/14 *Secretary of State for the Home Department vs CS*, ECLI:EU:C:2016:674, il-punt 41.
[93] Fir-rigward ta' drittijiet ta' residenza dderivati mill-Artikolu 20 TFUE, ara C-165/14 *Rendón Marín*, il-punti 83-86; *C-304/14*, CS, il-punti 36-42; fir-rigward tad-drittijiet ta' residenza dderivati mill-Artikolu 21 TFUE, ara C-165/14 *Rendón Marín*, il-punti 55-62.

F'***Chavez-Vilchez et***[94], il-Qorti kienet mistiedna tiċċara sa fejn dritt ta' residenza dderivat mill-Artikolu 20 TFUE (skont l-linja ta' deċiżjonijiet tal-Qorti li bdiet minn *Ruiz Zambrano*[95]) jiddependi fuq il-possibbiltà li l-ġenitur taċ-ċittadin tal-UE, li ma għandux ir-responsabbiltà effettiva ta' ċittadin tal-UE minuri "fiss", li jieħu ħsieb il-wild. Il-Qorti ddeċidiet li l-awtoritajiet kompetenti jridu jiddeterminaw, fid-dawl *inter alia* tal-Artikolu 7 (protezzjoni tal-ħajja privata u tal-familja) u l-Artikolu 24 (kunsiderazzjoni tal-aħjar interess tal-wild) tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE, liema ġenitur għandu r-responsabbiltà effettiva u jekk hemmx relazzjoni ta' dipendenza maċ-ċittadin ta' pajjiż terz ġenitur li fil-prattika ġġiegħel lill-wild jitlaq mit-territorju tal-UE jekk jiġi rrifjutat id-dritt ta' residenza ta' dak il-ġenitur[96]. Il-Qorti ddeċidiet li għall-finijiet ta' din l-evalwazzjoni, il-fatt li l-ġenitur l-ieħor, ċittadin tal-UE, huwa fil-fatt kapaċi u lest li jassumi waħdu r-responsabbiltà ta' kuljum u effettiva tal-wild huwa fattur rilevanti. Madankollu, dan mhuwiex fih innifsu bażi suffiċjenti sabiex jiġi kkonstatat li ma hemmx, bejn il-ġenitur ċittadin ta' pajjiż terz u l-wild, relazzjoni ta' dipendenza tali li dan tal-aħħar jiġi mġiegħel jitlaq mit-territorju tal-UE jekk dritt ta' residenza kellu jiġi rrifjutat lil dan iċ-ċittadin ta' pajjiż terz[97]. Il-Qorti sostniet li fatturi rilevanti fl-evalwazzjoni tal-awtoritajiet kompetenti jinkludu "*il-kwistjoni tal-kustodja tal-wild u anki dik dwar jekk ir-responsabbiltà legali, finanzjarja jew affettiva ta' dan il-wild hijiex tal-ġenitur ċittadin ta' pajjiż terz*"[98]. Imbagħad il-Qorti żiedet li, fl-evalwazzjoni ta' dawn il-fatturi, għandhom jittieħdu "*inkunsiderazzjoni, fl-aħjar interess tal-wild ikkonċernat, taċ-ċirkustanzi kollha tal-każ, b'mod partikolari tal-età tiegħu, tal-iżvilupp fiżiku u emozzjonali tiegħu, tal-livell tar-relazzjoni affettiva tiegħu kemm mal-ġenitur ċittadin tal-Unjoni kif ukoll mal-ġenitur ċittadin ta' pajjiż terz, kif ukoll tar-riskju li s-separazzjoni tiegħu minn dan tal-aħħar iġġib għall-bilanċ ta' dan il-wild*"[99].

Il-kawża ***Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real***[100] kienet tirrigwarda l-Artikolu 20 TFUE. Il-Qorti ddeċidiet li l-Artikolu 20 jipprekludi Stat Membru milli jiċħad applikazzjoni għar-riunifikazzjoni tal-familja sottomessa mill-konjuġi, ċittadin ta' pajjiż terz, ta' ċittadin tal-UE li għandu n-nazzjonalità ta' dak l-Istat Membru, u li qatt ma eżerċita l-libertà ta' moviment, fuq il-bażi biss li ċ-ċittadin tal-UE ma għandux, għalih innifsu u għall-konjuġi tiegħu, riżorsi suffiċjenti sabiex jevita li jsiru ta' piż fuq is-sistema ta' assistenza soċjali nazzjonali, mingħajr eżami dwar jekk hemmx relazzjoni ta' dipendenza bejn iċ-ċittadin tal-UE u l-konjuġi tiegħu tat-tip li, jekk dan tal-aħħar jiġi rrifjutat dritt ta' residenza dderivat, iċ-ċittadin tal-UE jkollu jitlaq mit-territorju tal-UE, u għalhekk ikun imċaħħad mid-drittijiet tiegħu mogħtija mill-istatus tiegħu. Għalhekk, fejn l-awtoritajiet kompetenti nazzjonali jirċievu applikazzjoni minn ċittadin ta' pajjiż terz sabiex jingħata dritt ta' residenza għall-finijiet tar-riunifikazzjoni tal-familja ma' ċittadin tal-UE li huwa ċittadin tal-

---

[94] Il-QĠUE, l-10 ta' Mejju 2017, il-Kawża C-133/15 *HC Chavez-Vilchez et vs Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank et*, ECLI:EU:C:2017:354.
[95] Il-Kawża C-34/09
[96] C-133/15 *Chavez-Vilchez et*, il-punt 70.
[97] C-133/15 *Chavez-Vilchez et*, il-punt 71.
[98] C-133/15 *Chavez-Vilchez et*, il-punt 68.
[99] C-133/15 *Chavez-Vilchez et*, il-punt 71.
[100] Il-QĠUE, is-27 ta' Frar 2020, il-Kawża C-836/18, *Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real vs RH*, ECLI:EU:C:2020:119

Istat Membru kkonċernat, dik l-awtorità trid tivvaluta, abbażi ta' evidenza, li għandha tiġi pprovduta miċ-ċittadin ta' pajjiż terz jew miċ-ċittadin tal-UE kkonċernat, u jekk neċessarju, twettaq investigazzjonijiet, jekk hemmx relazzjoni ta' dipendenza bejn dawk iż-żewġ individwi, tali li dritt ta' residenza dderivat ikollu, fil-prinċipju, jingħata lil dak iċ-ċittadin skont l-Artikolu 20 TFUE.

5.2.2. Żvilupp fil-ġurisprudenza tal-QĠUE dwar id-drittijiet ta' dħul u residenza ta' "membri tal-familja oħra" taċ-ċittadini tal-UE

Fir-rigward tad-dritt ta' dħul, f'***Ryanair Designated Activity Company***[101], il-Qorti ċċarat li membri tal-familja minn pajjiż terz ta' ċittadini tal-UE li għandhom karta ta' residenza permanenti maħruġa f'konformità mal-Artikolu 20 tad-Direttiva 2004/38/KE minn Stat Membru wieħed huma eżenti wkoll f'konformità mal-Artikolu 5(2) mir-rekwiżit li jkollhom viża sabiex jidħlu fi Stat Membru ieħor. L-eżenzjoni mill-viża tapplika wkoll fejn dik il-karta tkun inħarġet minn Stat Membru li mhuwiex parti miż-żona Schengen. Is-sentenza tikkonkludi li d-detentur ta' tali karta għandu d-dritt li jidħol fit-territorju ta' Stat Membru mingħajr viża billi jippreżenta l-karta, mingħajr verifiki ulterjuri tal-istatus tiegħu bħala membru tal-familja jew mingħajr l-ħtieġa ta' ġustifikazzjonijiet ulterjuri.

Barra minn hekk, fil-perjodu ta' referenza, il-Qorti tat żewġ sentenzi li jkomplu jiċċaraw l-applikazzjoni b'analoġija tal-Artikolu 3(2) tad-Direttiva 2004/38 u d-deċiżjoni preċedenti tagħha f'*Rahman*[102].

F'***Banger***[103], il-Qorti ddeċidiet li l-Artikolu 21 TFUE jeħtieġ li l-Istati Membri jiffaċilitaw id-dħul u r-residenza tal-membri tal-familja estiża taċ-ċittadini tagħhom li jirritornaw skont il-kundizzjonijiet tal-Artikolu 3(2) tad-Direttiva 2004/38 applikati b'analoġija[104]. L-evalwazzjoni ta' applikazzjoni għal residenza skont l-Artikolu 3(2) hija suġġetta wkoll għar-rekwiżiti li jingħata ċertu vantaġġ lil dawn l-applikazzjonijiet meta mqabbla ma' dawk ta' ċittadini ta' pajjiż terz li ma għandhomx tali rabtiet familjari, u li jsir eżami estensiv taċ-ċirkustanzi personali tal-applikant. Kull deċiżjoni negattiva dwar dawn l-applikazzjonijiet għandha tkun iġġustifikata[105]. Barra minn hekk, il-Qorti ddeċidiet li membri tal-familja estiża li l-awtorizzazzjoni ta' residenza tagħhom kienet irrifjutata jrid ikollhom aċċess proċedura ta' rimedju quddiem qorti nazzjonali. Il-qorti nazzjonali għandha tkun tista' "*tivverifika jekk id-deċiżjoni ta' ċaħda hijiex ibbażata fuq bażi fattwali soda biżżejjed u jekk ġewx osservati l-garanziji proċedurali. Fost dawn il-garanziji huwa inkluż l-obbligu tal-awtoritajiet*

[101] Il-QĠUE, it-18 ta' Ġunju 2020, Kawża C-754/18, *Ryanair Designated Activity Company vs Országos Rendőr-főkapitányság* ECLI:EU:C:2020:478
[102] Il-QĠUE, il-5 ta' Settembru 2012, il-Kawża C-83/11 *Secretary of State for the Home Department vs Muhammad Sazzadur Rahman et*, ECLI:EU:C:2012:519.
[103] Il-QĠUE, it-12 ta' Lulju 2018, il-Kawża C-89/17 *Secretary of State for the Home Department vs Rozanne Banger*, ECLI:EU:C:2018:570.
[104] C-89/17 *Banger*, il-punti 27-34.
[105] C-89/17 *Banger*, il-punti 36-41.

nazzjonali kompetenti, li jwettqu eżami estensiv tas-sitwazzjoni personali tal-applikant u li jimmotivaw kull ċaħda ta' dħul jew ta' residenza"[106].

F'***SM***[107], il-Qorti l-ewwel iċċarat (b'mod simili għal dak li għamlet għall-kunċett ta' "konjuġi" f'*Coman*) li l-kunċett ta' "dixxendent dirett" fl-Artikolu 2(2)(c) tad-Direttiva 2004/38 huwa definizzjoni awtonoma tad-dritt tal-UE, indipendenti mil-liġijiet tal-Istati Membri[108]. Barra minn hekk, hija ddeċidiet li dan il-kunċett jenħtieġ li jiġi interpretat b'mod wiesgħa u jkopri "kull rabta ta' filjazzjoni, kemm jekk tkun ta' natura bijoloġika jew legali" (b'hekk jinkludi tfal bijoloġiċi u adottati). Għall-kuntrarju, huwa ma jkoprix tfal imqiegħda f'tutela legali, li ma toħloqx rabta ta' filjazzjoni bejn it-tifel u t-tutur (inklużi tfal imqiegħda taħt is-sistema ta' *kafala* Alġerina)[109]. Il-Qorti tinnota b'mod speċifiku li dawn it-tfal jaqgħu fil-kamp ta' applikazzjoni tal-Artikolu 3(2) tad-Direttiva 2004/38[110]. Fl-implimentazzjoni tal-obbligu tagħhom f'konformità mal-Artikolu 3(2) li jiffaċilitaw id-dħul u r-residenza tal-"membri tal-familja oħrajn"[111] l-Istati Membri jridu jeżerċitaw id-diskrezzjoni tagħhom "fid-dawl u fl-osservanza" tad-dispożizzjonijiet tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali, inkluż id-dritt (ta' rispett) tal-ħajja tal-familja (l-Artikolu 7) u l-aħjar interessi tal-wild (l-Artikolu 24)[112]. Barra minn hekk huma obbligati *"iwettqu evalwazzjoni ekwilibrata u raġonevoli taċ-ċirkustanzi attwali u rilevanti kollha tal-każ, b'kunsiderazzjoni tal-interessi involuti kollha u, b'mod partikolari, tal-aħjar interessi tal-wild ikkonċernat*"[113]. Din l-evalwazzjoni tinkludi l-kunsiderazzjoni i) tal-età tal-wild meta kienet stabbilita t-tutela legali u l-eżistenza ta' ħajja komuni mat-tutur tiegħu sa minn dakinhar, ii) il-livell tar-relazzjonijiet affettivi, iii) il-livell ta' dipendenza tal-wild fuq it-tutur, kif ukoll iv) l-eventwali riskji konkreti u individwalizzati li l-wild ikkonċernat ikun vittma ta' abbuż, ta' sfruttament jew ta' traffikar. Jekk l-evalwazzjoni twassal għall-konklużjoni li l-wild u t-tutur huma intiżi sabiex ikollhom ħajja tal-familja ġenwina u li dan tal-ewwel jiddependi fuq tal-aħħar, id-dritt fundamentali għar-rispett tal-ħajja tal-familja u l-aħjar interessi tal-wild jeħtieġu, fil-prinċipju, li l-Istat Membru jagħti lill-wild ikkonċernat id-dritt li jidħol u jirresjedi bħala "membru tal-familja ieħor"[114].

5.2.3. Żvilupp fil-ġurisprudenza tal-QĠUE dwar l-aspetti proċedurali tad-drittijiet ta' moviment liberu u residenza

Fil-perjodu ta' referenza, il-Qorti tat ukoll tliet sentenzi dwar id-drittijiet proċedurali u l-istandards applikabbli skont id-Direttiva dwar il-Moviment Liberu.

F'***Petrea***, il-Qorti kienet (ukoll) mistiedna tikkunsidra għadd ta' kwistjonijiet dwar l-aspetti proċedurali tad-Direttiva 2004/38. Il-kawża kienet tirrigwarda ċittadin tal-UE li mar lura fit-

[106] C-89/17 *Banger*, il-punti 42-52.
[107] Il-QĠUE, is-26 ta' Marzu 2019, il-Kawża C-129/18 *SM vs Entry Clearance Officer, UK Visa Section*, ECLI:EU:C:2019:248.
108 C-129/18 *SM*, il-punti 50-51.
[109] C-129/18 *SM*, il-punti 52-56.
[110] C-129/18 *SM*, il-punti 57-59.
[111] C-129/18 *SM*, il-punti 60-63, 68.
[112] C-129/18 *SM*, il-punti 64-67.
[113] C-129/18 *SM*, il-punt 68.
[114] C-129/18 *SM*, il-punti 69-72.

territorju tal-UE minkejja li kien suġġett ta' ordni ta' tkeċċija maħruġa minn dak il-pajjiż. F'*Petrea* il-Qorti ddeċidiet li l-Istati Membri jistgħu jipprovdu għat-tkeċċija ta' tali ċittadin mobbli tal-UE permezz ta' proċedura nazzjonali li tittrasponi d-Direttiva 2008/115 (għar-ritorn ta' ċittadini ta' pajjiż terz), sakemm jiġu applikati miżuri ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 2004/38 aktar favorevoli għaċ-ċittadini tal-UE[115]. Barra minn hekk, il-Qorti ddeċidiet li l-Istati Membri jistgħu jipprovdu li individwi ma jistgħux jibbażaw fuq l-illegalità tad-deċiżjoni ta' tkeċċija mogħtija kontrihom sabiex jikkontestaw ordni ta' ritorn sussegwenti, sa fejn il-persuna kkonċernata kellha effettivament "il-possibbiltà li tikkontesta [id-deċiżjoni ta' tkeċċija] fi żmien utli fid-dawl tad-dispożizzjonijiet tad-Direttiva 2004/38"[116]. Il-Qorti ddeċidiet ukoll li, filwaqt li l-Artikolu 30 tad-Direttiva 2004/38 jeħtieġ li l-Istati Membri jinnotifikaw id-deċiżjoni tagħhom adottata skont l-Artikolu 27 (jiġifieri deċiżjoni ta' tkeċċija) lill-persuna kkonċernata "b'tali mod li jkunu jistgħu jifhmu l-kontenut tagħha u l-implikazzjonijiet għalihom", din in-notifika ma tobbligax lill-Istati Membri jinnotifikaw id-deċiżjoni f'lingwa li l-persuna tifhem jew li tista' tkun raġonevolment mistennija li tifhem, anki jekk ma tkunx ressqet talba f'dan is-sens[117].

F'***Chenchooliah***[118], il-Qorti ddeċidiet li l-Artikolu 15 tad-Direttiva 2004/38/KE japplika għat-tkeċċija ta' ċittadin ta' pajjiż terz li huwa l-konjuġi ta' ċittadin tal-UE u li ma għadx fadallu d-dritt ta' residenza fl-Istat Membru skont id-Direttiva 2004/38/KE minħabba t-tluq taċ-ċittadin tal-UE minn dak l-Istat Membru[119]. Il-Qorti kkunsidrat li filwaqt li l-konjuġi ma jibqax jibbenefika minn dritt ta' residenza fl-Istat ospitanti skont id-Direttiva 2004/38/KE minħabba t-tluq taċ-ċittadin tal-UE, it-tkeċċija hija rregolata mid-Direttiva 2004/38/KE[120] Dan ifisser li l-Istat Membru ospitanti ma jistax, fi kwalunkwe ċirkustanzi, jimponi projbizzjoni fuq id-dħul fil-kuntest ta' tali tkeċċija u li r-rekwiżiti proċedurali stabbiliti fl-Artikoli 30 u 31 tad-Direttiva 2004/38/KE japplikaw f'tali każ[121].

F'***Diallo***[122], il-Qorti ċċarat li l-Artikolu 10(1) tad-Direttiva 2004/38 mhux biss jeħtieġ li l-Istati Membri jadottaw u jinnotifikaw id-deċiżjoni dwar l-applikazzjoni għal karta ta' residenza minn membru tal-familja ta' ċittadin mobbli tal-UE fi żmien sitt xhur, iżda wkoll jobbliga lill-Istati Membri jadottaw deċiżjoni li tirrifjuta l-ħruġ tal-karta ta' residenza skont id-Direttiva (u jinnotifikaw lill-persuna kkonċernata) fi żmien l-istess perjodu ta' sitt xhur[123]. Il-Qorti ċċarat ukoll li d-dritt tal-UE, b'mod speċifiku d-Direttiva 2004/38, jipprekludi lill-Istati Membri milli jipprovdu, fid-dritt nazzjonali, li l-iskadenza tal-perjodu ta' sitt xhur tirrekjedi awtomatikament il-ħruġ ta' karta ta' residenza mingħajr eżami minn qabel, dwar jekk il-persuna kkonċernata tissodisfax effettivament il-kundizzjonijiet sabiex tirresjedi fl-

[115] C-184/16 *Petrea,* il-punti 50-56.
[116] C-184/16 *Petrea,* il-punti 57-65.
[117] C-184/16 *Petrea,* il-punti 66-71.
[118] Il-QĠUE, l-10 ta' Settembru 2019, il-Kawża C-94/18 *Nalini Chenchooliah vs Minister for Justice and Equality,* ECLI:EU:C:2019:693
[119] C-94/18 *Chenchooliah, il-punti* 73-79.
[120] C-94/18 *Chenchooliah, il-punti* 73-79.
[121] C-94/18 *Chenchooliah, il-punti* 80-88.
[122] Il-QĠUE, is-27 ta' Ġunju 2018, il-Kawża C-246/17 *Ibrahim Diallo vs État belge,* ECLI:EU:C:2018:499.
[123] C-246/17 *Diallo,* il-punti 33-42.

Istat Membru ospitanti f'konformità mad-dritt tal-UE[124]. Barra minn hekk, il-Qorti ddeċidiet li, wara deċiżjoni ġudizzjarja ta' annullament li tirrifjuta l-ħruġ ta' karta ta' residenza, l-awtoritajiet nazzjonali kompetenti jridu jadottaw deċiżjoni dwar l-applikazzjoni għall-karta ta' residenza f'perjodu ta' żmien raġonevoli, li fi kwalunkwe każ, ma jistax jaċċedi l-perjodu msemmi fl-Artikolu 10(1) tad-Direttiva 2004/38. Fid-dawl tal-prinċipju ta' effettività u tal-"għan ta' ħeffa inerenti għad-Direttiva 2004/38", u wara li kkunsidrat li ċ-ċittadin ta' pajjiż terz jibqa' f'sitwazzjoni ta' inċertezza legali sakemm tinħareġ karta ta' residenza, il-Qorti ċaħdet b'mod espliċitu l-idea li wara annullament ġudizzjarju ta' deċiżjoni li tirrifjuta l-ħruġ ta' karta ta' residenza, l-awtoritajiet kompetenti għandhom perjodu ta' sitt xhur ġdid sabiex jadottaw deċiżjoni ġdida[125].

5.2.4. Żviluppi fil-ġurisprudenza tal-QĠUE dwar id-drittijiet relatati mal-eżerċizzju tad-drittijiet ta' moviment liberu u residenza

Matul il-perjodu ta' referenza, il-Qorti tat ukoll sentenza relatata ma' kwistjonijiet b'effett potenzjali li jippreġudikaw il-moviment liberu taċ-ċittadini tal-UE, kif stabbilit fl-Artikolu 21 TFUE.

Fi ***Freitag***[126], il-Qorti kienet mitluba tikkunsidra jekk l-Artikolu 21 TFUE, fid-dawl tad-deċiżjonijiet preċedenti tal-Qorti - minn *Grunkin u Paul* għal *Bogendorff von Wolffersdorff,* jipprekludix rifjut ta' rikonoxximent, abbażi ta' dispożizzjoni legali nazzjonali (f'dan il-każ, il-liġi Ġermaniża), ta' bidla fl-isem ta' ċittadin b'nazzjonalità doppja (Ġermaniża/Rumena) imwettqa fl-Istat Membru l-ieħor ta' nazzjonalità ta' dak iċ-ċittadin tal-UE (jiġifieri r-Rumanija), fejn iċ-ċittadin tal-UE kkonċernat ma kellux residenza abitwali fl-Istat Membru l-ieħor fil-mument li fih inbidel l-isem. Essenzjalment, il-Qorti ddeċidiet li l-Artikolu 21 TFUE jipprekludi lill-awtoritajiet ta' Stat Membru milli jirrifjutaw li jirrikonoxxu l-isem ta' wieħed miċ-ċittadini tiegħu miksub legalment fi Stat Membru ieħor, li tiegħu dak l-individwu huwa ċittadin ukoll. Dan peress li restrizzjoni tar-rikonoxximent ta' bidla f'isem "jista' jostakola l-eżerċizzju tad-dritt [...] ta' moviment liberu u ta' residenza libera fit-territorju tal-Istati Membri", għax hemm riskju reali li ċ-ċittadin tal-UE doppju kkonċernat ikollu jneħħi dubji fir-rigward tal-identità tiegħu kif ukoll fir-rigward tal-awtentiċità tad-dokumenti li huwa jressaq jew tal-veraċità tal-kontenut tagħhom[127].

5.2.5. Aċċess għal benefiċċji u/jew assistenza soċjali minn residenti fil-pajjiżi tal-UE li jkunu qegħdin joqogħdu fi Stat Membru ieħor

Fil-kawża ***A.***[128], il-Qorti fakkret li l-kompetenza ta' Stat Membru li jorganizza s-sistemi ta' edukazzjoni tiegħu għandha tiġi eżerċitata b'konformità mal-Artikolu 21 TFUE u r-regoli għall-għoti ta' fondi għall-edukazzjoni terzjarja ma għandhomx joħolqu restrizzjoni mhux iġġustifikata tal-moviment liberu[129]. Il-Qorti nnotat li regoli nazzjonali li jpoġġu lil ċerti

[124] C-246/17 *Diallo*, il-punti 45-56.
[125] C-246/17 *Diallo*, il-punti 58-69.
[126] Il-QĠUE, it-8 ta' Ġunju 2017, il-Kawża C-541/15 *Mircea Florian Freitag*, ECLI:EU:C:2017:432.
[127] C-541/15 *Freitag*, il-punti 35-39.
[128] Il-QĠUE, il-25 ta' Lulju 2018, il-Kawża C- 679/16, A, ECLI:EU:C:2018:601
[129] C-679/16 *A*, il-punti 58-59.

ċittadini fi żvantaġġ sempliċement għaliex eżerċitaw il-moviment liberu tagħhom jikkostitwixxu restrizzjoni tal-libertà mogħtija mill-Artikolu 21(1) TFUE[130]. Għalhekk, hija kkonkludiet li l-Artikoli 20 u 21 TFUE jipprekludu lill-muniċipalità domestika ta' resident ta' Stat Membru li għandu diżabbiltà serja milli tirrifjuta li tagħti benefiċċju lil tali persuna, bħall-assistenza personali kkonċernata fil-kawża prinċipali, peress li l-persuna qiegħda toqgħod fi Stat Membru ieħor sabiex tkompli bl-edukazzjoni terzjarja tagħha hemmhekk[131].

5.3. Azzjoni tal-Kummissjoni

5.3.1. Faċilitar tal-eżerċitar tal-moviment liberu

Fil-qasam tal-moviment liberu taċ-ċittadini (mobbli) tal-UE, il-Kummissjoni Ewropea dan l-aħħar ħadet għadd ta' passi sabiex tiżgura li l-Istati Membri jikkonformaw b'mod sħiħ mad-dritt tal-UE, anki permezz ta' proċedimenti ta' ksur f'każijiet ta' inkompatibbiltà tal-leġiżlazzjoni nazzjonali mad-dritt tal-UE.

Il-Kummissjoni Ewropea adottat ukoll miżuri f'oqsma oħra tad-dritt tal-UE b'effetti potenzjali fuq il-moviment liberu taċ-ċittadini mobbli tal-UE. Pereżempju, fi Frar 2019, il-Kummissjoni Ewropea adottat Rakkomandazzjoni sabiex iċ-ċittadini tal-UE jkollhom aċċess (transfruntier) aktar faċli għal *data* dwar saħħithom stess.

5.3.2. Tisħiħ tas-sigurtà tal-karti tal-identità u d-dokumenti ta' residenza

Id-Direttiva dwar il-Moviment Liberu (2004/38/KE) tistabbilixxi l-kundizzjonijiet għall-eżerċitar tad-dritt ta' moviment liberu u residenza (kemm temporanju kif ukoll permanenti) fl-UE, għaċ-ċittadini tal-UE u għall-membri tal-familja tagħhom. Din id-Direttiva tipprovdi li, flimkien ma' karti tal-identità jew passaport validu, iċ-ċittadini tal-UE u l-membri tal-familja tagħhom jistgħu jidħlu u jgħixu fi Stat Membru ieħor u japplikaw għad-dokumenti ta' residenza xierqa. Madankollu, id-Direttiva ma tirregolax il-format u l-istandards minimi tal-karti tal-identità li għandhom jintużaw għad-dħul jew għall-ħruġ mill-Istati Membri tal-UE. B'mod simili, hija ma' tipprovdix standards speċifiċi għad-dokumenti ta' residenza maħruġa liċ-ċittadini tal-UE u lill-membri tal-familja tagħhom li ma jkunux ċittadini tal-UE, minbarra t-titlu li għandu jingħata lil dawn tal-aħħar, jiġifieri "Karta ta' residenza ta' membru ta' familja taċ-ċittadin tal-Unjoni" (ara l-Artikolu 10(1) tad-Direttiva 2004/38).

L-UE toffri liċ-ċittadini tagħha spazju ta' libertà, sigurtà u ġustizzja mingħajr fruntieri interni, li fih il-moviment liberu tal-persuni jkun żgurat flimkien ma' miżuri xierqa f'dak li jirrigwarda l-ġestjoni tal-fruntieri esterni, l-ażil, l-immigrazzjoni kif ukoll il-prevenzjoni u l-ġlieda kontra l-kriminalità u t-terroriżmu.

[130] C-679/16 *A*, il-punt 60
[131] C-679/16 *A*, il-punt 79

Ħafna mill-miżuri ta' sigurtà tal-UE jiddependu fuq is-sigurtà tad-dokumenti tal-ivvjaġġar u tal-identità – bħall-kontrolli sistematiċi stabbiliti mill-Kodiċi tal-Fruntieri ta' Schengen fis-Sistema ta' Informazzjoni ta' Schengen[132].

Fi snin reċenti, ġew introdotti standards tal-UE għal bosta dokumenti tal-identità u tal-ivvjaġġar li jintużaw fl-Ewropa.

Il-Pjan ta' Azzjoni għall-2016 dwar is-sigurtà tad-dokumenti indirizza r-riskju minn karti tal-identità u dokumenti ta' residenza frodulenti[133], u r-Rapport tal-2017 dwar iċ-ċittadinanza kien jinkludi impenn li jiġu analizzati l-għażliet politiċi biex tittejjeb is-sigurtà tal-karti tal-identità u d-dokumenti ta' residenza. Il-Kummissjoni wettqet valutazzjoni tal-impatt li kkunsidrat għadd ta' għażliet għall-karti tal-identità u d-dokumenti ta' residenza mqabbla mal-istatus quo, inkluż miżuri ta' liġi mhux vinkolanti, rekwiżiti minimi komuni u armonizzazzjoni aktar wiesgħa. L-istatus quo kienet ikkunsidrata bħala insodisfaċenti u l-armonizzazzjoni aktar wiesgħa ma kinitx ikkunsidrata li hija proporzjonata.

Dawn huma ftit mir-raġunijiet għaliex, f'April 2018, il-Kummissjoni pproponiet, bħala parti mill-azzjoni tagħha lejn Unjoni ta' Sigurtà ġenwina u effettiva[134], titjib fl-elementi tas-sigurtà tal-karti tal-identità taċ-ċittadini tal-UE u l-karti ta' residenza tal-membri tal-familja li ma humiex ċittadini tal-UE.

F'Ġunju 2019, il-Parlament Ewropew u l-Kunsill adottaw ir-Regolament 2019/1157dwar it-tisħiħ tas-sigurtà tal-karti tal-identità taċ-ċittadini tal-Unjoni u tad-dokumenti ta' residenza maħruġa liċ-ċittadini tal-Unjoni u lill-membri tal-familja tagħhom li jeżerċitaw id-dritt tagħhom ta' moviment liberu[135]. Ir-Regolament introduċa standards ta' sigurtà minimi komuni billi għamel il-karti tal-identità u d-dokumenti ta' residenza aktar siguri u affidabbli. Ir-Regolament se jibda japplika minn Awwissu 2021.

6. DRITT GĦALL-VOT U LI PERSUNA TOĦROĠ BĦALA KANDIDAT F'ELEZZJONIJIET MUNIĊIPALI U TAL-PARLAMENT EWROPEW (L-ARTIKOLI 20(2)(B) U 22 TFUE)

6.1. Introduzzjoni

Skont l-Artikoli 20(2)(b) u 22 TFUE, kull ċittadin tal-UE li jirresjedi fi Stat Membru li tiegħu ma jkollux iċ-ċittadinanza għandu d-dritt li jivvota u li joħroġ bħala kandidat għall-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew u muniċipali fl-Istat Membru ta' residenza tiegħu, taħt l-istess kundizzjonijiet bħaċ-ċittadini ta' dak l-Istat.

---

132 Ir-Regolament (UE) Nru 2017/458 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-15 ta' Marzu 2017 li jemenda r-Regolament (UE) 2016/399 dwar it-tisħiħ tal-verifiki fuq il-fruntieri esterni ma' bażijiet ta' *data* rilevanti

133 COM(2016) 790 final

134 https://ec.europa.eu/commission/news/security-union-2017-jun-29_en

135 Ir-Regolament (UE) 2019/1157 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-20 ta' Ġunju 2019 dwar it-tisħiħ tas-sigurtà tal-karti tal-identità taċ-ċittadini tal-Unjoni u tad-dokumenti ta' residenza maħruġa liċ-ċittadini tal-Unjoni u lill-membri tal-familja tagħhom li jeżerċitaw id-dritt tagħhom ta' moviment liberu, *ĠU L 188, 12.7.2019, p. 67–78*

Il-Kummissjoni wieġbet għal 43 ilment, 57 ittra/talba għal informazzjoni individwali, 74 mistoqsija u 21 petizzjoni mill-Parlament Ewropew dwar dawn il-kwistjonijiet, prinċipalment dwar it-telf tad-dritt tal-vot u tal-parteċipazzjoni f'referendum.

Wara l-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew tal-2019, il-Kummissjoni rċeviet numru kbir ta' ilmenti rigward il-possibbiltà taċ-ċittadini mobbli tal-UE li jeżerċitaw effettivament id-drittijiet tal-vot tagħhom fir-Renju Unit[136], kif ukoll minn ċittadini Rumeni rigward id-diffikultajiet li sabu fil-votazzjoni f'konsulati Rumeni barra minn pajjiżhom[137].

6.2. Żviluppi ġurisprudenzjali

Fis-sentenza tagħha ***Junqueras Vies*** tad-19 ta' Diċembru 2019[138], wara talba għal deċiżjoni preliminari mill-Qorti Suprema Spanjola (Tribunal Supremo), il-Qorti ddeċidiet li l-Artikolu 9 tal-Protokoll (Nru 7) dwar il-Privileġġi u l-Immunitajiet tal-Unjoni Ewropea jrid jiġi interpretat fis-sens li:

- persuna li ġiet uffiċjalment ipproklamata eletta fil-Parlament Ewropew meta hija kienet is-suġġett ta' miżura ta' detenzjoni provviżorja fil-kuntest ta' proċedura għal reati kriminali serji, iżda li ma ġietx awtorizzata tikkonforma ruħha ma' ċerti rekwiżiti previsti mid-dritt intern wara tali proklamazzjoni kif ukoll li tmur il-Parlament Ewropew, sabiex tieħu sehem fl-ewwel sessjoni tiegħu, għandha titqies li tgawdi minn immunità bis-saħħa tat-tieni paragrafu ta' dan l-artikolu;

- din l-immunità timplika t-tneħħija ta' miżura ta' detenzjoni provviżorja imposta fuq il-persuna kkonċernata, sabiex din tkun tista' tmur il-Parlament Ewropew u hemmhekk twettaq il-formalitajiet meħtieġa. Madankollu, jekk il-qorti nazzjonali kompetenti tqis li din il-miżura jenħtieġ li tinżamm wara l-kisba, mill-persuna msemmija, tal-istatus ta' Membru tal-Parlament Ewropew, din għandha titlob malajr kemm jista' jkun lill-Parlament Ewropew li jneħħi l-imsemmija immunità, abbażi tat-tielet paragrafu tal-Artikolu 9 ta' dak il-protokoll.

6.3. Żviluppi fil-qasam tad-drittijiet tal-vot u azzjoni meħuda mill-Kummissjoni

Fir-rapport tal-2017 tagħha dwar iċ-ċittadinanza tal-UE[139], il-Kummissjoni stiednet lill-Istati Membri biex jippromwovu l-parteċipazzjoni fil-ħajja demokratika billi jinformaw aħjar liċ-ċittadini dwar id-drittijiet elettorali tagħhom u jneħħu l-ostakli għall-parteċipazzjoni tagħhom. Dan kien sostnut fil-Konklużjonijiet maħruġa mill-Kunsill fil-11 ta' Mejju 2017[140].

---

[136] https://ec.europa.eu/info/files/letter-concerning-voter-registration-system-mobile-eu-citizens-united-kingdom_en

[137] https://ec.europa.eu/info/files/letter-concerning-difficulties-encountered-voting-romanian-consulate_en

[138] C-502/19

[139] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-is-new/news/news/20170124_eu_citizenship_report_2017_en.pdf

[140] https://www.consilium.europa.eu/media/22130/st09008en17.pdf

Il-Kummissjoni ppubblikat l-aħħar rapport tagħha dwar l-implimentazzjoni tad-dritt tal-UE f'elezzjonijiet lokali u muniċipali u modi ta' promozzjoni tad-drittijiet tal-vot fi Frar 2018[141]. Peress li ċ-ċittadini tal-UE qegħdin dejjem jiċċaqilqu aktar u jirresjedu fi Stati Membri oħra, it-tħassib prinċipali li joħroġ mir-rapport kien il-parteċipazzjoni baxxa taċ-ċittadini mobbli u l-bżonn ta' ġbir ta' *data* aħjar.

F'Settembru 2018, il-Kummissjoni ħarġet pakkett ta' miżuri sabiex tappoġġa elezzjonijiet Ewropej liberi u ġusti, inkluż i) Komunikazzjoni[142]; ii) Rakkomandazzjoni dwar networks ta' kooperazzjoni elettorali, trasparenza online, protezzjoni kontra inċidenti tas-sigurtà ċibernetika u ġlieda kontra kampanji ta' miżinformazzjoni fil-kuntest tal-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew; iii) dokument ta' Gwida[143] dwar l-applikazzjoni tal-liġi tal-UE dwar il-protezzjoni tad-*data* fil-kuntest elettorali; u iv) proposta leġiżlattiva[144] sabiex tipprovdi sanzjonijiet għall-użu ħażin deliberu tad-*data* personali mill-partiti politiċi u fondazzjonijiet Ewropej sabiex jinfluwenzaw ir-riżultat tal-elezzjonijiet.

Skont dawn il-miżuri, il-Kummissjoni appoġġat lill-Istati Membri billi stabbilixxiet u organizzat laqgħat tan-network ta' kooperazzjoni Ewropew dwar l-elezzjonijiet[145]. Dan in-network jgħaqqad ir-rappreżentanti tal-awtoritajiet tal-Istati Membri b'kompetenza fil-qasam elettorali, u jippermetti skambji konkreti u prattiċi fuq firxa ta' suġġetti rilevanti sabiex jiżgura elezzjonijiet liberi u ġusti, inkluża l-protezzjoni tad-*data*, is-sigurtà ċibernetika, it-trasparenza, is-sensibilizzazzjoni u l-parteċipazzjoni inklużiva u ugwali.

7. DRITT GĦAL PROTEZZJONI MILL-AWTORITAJIET DIPLOMATIĊI U KONSULARI (L-ARTIKOLI 20(2)(C) U 23 TFUE)

7.1. Introduzzjoni

Skont l-Artikoli 20(2)(c) u 23 TFUE, f'pajjiż mhux membru tal-UE fejn l-Istat Membru ta' oriġini tagħhom ma jkun irrappreżentat, iċ-ċittadini tal-UE għandhom id-dritt għal protezzjoni mill-awtoritajiet diplomatiċi u konsulari ta' kwalunkwe Stat Membru ieħor taħt l-istess kundizzjonijiet bħaċ-ċittadini ta' dak l-Istat. 76 % taċ-ċittadini tal-UE jafu b'dan id-dritt[146].

Fil-perjodu ta' rapportar, il-Kummissjoni wieġbet 10 ilmenti, tmien ittri/talbiet għal informazzjoni u 8 mistoqsijiet tal-Parlament Ewropew dwar din il-kwistjoni. Dawn kienu jirrigwardaw l-aktar il-ħruġ ta' dokumenti provviżorji tal-ivvjaġġar għar-ritorn jew nuqqas ta' protezzjoni konsulari jew protezzjoni konsulari diskriminatorja.

---

[141] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/mt/TXT/?uri=CELEX:52018DC0044
[142] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/?qid=1561131040319&uri=CELEX:52018DC0637
[143] https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-data-protection-law-electoral-guidance-638_en.pdf
[144] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1561130736830&uri=CELEX:52018PC0636
[145] https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/european-cooperation-network-elections_en
[146] L-Ewrobarometru Flash 485, rebbiegħa 2020.

7.2. Żviluppi fil-qasam tal-protezzjoni konsulari

Fit-18 ta' Ġunju 2019, il-Kunsill adotta Direttiva li tistabbilixxi Dokument Provviżorju tal-Ivvjaġġar tal-UE, u li taġġorna r-regoli, il-format u l-karatteristiċi ta' sigurtà tad-dokumenti użati preżentement[147]. Din tissimplifika l-formalitajiet għal ċittadini tal-UE mhux rappreżentati f'pajjiżi terzi li l-passaport jew id-dokument tal-ivvjaġġar tagħhom jintilef, jinsteraq jew jinqered, biex jiġi żgurat li dawn jingħataw dokument provviżorju tal-ivvjaġġar minn Stat Membru ieħor, biex ikunu jistgħu jivvjaġġaw lura lejn pajjiżhom. Wara l-adozzjoni tal-ispeċifikazzjonijiet neċessarji, l-Istati Membri għandhom sentejn biex jittrasponu d-Direttiva fil-liġi nazzjonali.

B'mod parallel, il-Kummissjoni tkompli tinkludi u tinnegozja klawżoli ta' kunsens fi ftehimiet bilaterali ma' pajjiżi terzi sabiex tiżgura li dawn il-pajjiżi jaqblu li l-Istati Membri tal-UE rrappreżentati jagħtu assistenza liċ-ċittadini tal-UE mhux irrappreżentati.

8. DRITT LI TITRESSAQ PETIZZJONI QUDDIEM IL-PARLAMENT EWROPEW U LI JIĠI INDIRIZZAT L-OMBUDSMAN EWROPEW (L-ARTIKOLI 20(2)(d) U 24(2), (3) U (4) TFUE)

8.1. Introduzzjoni

L-Artikoli 20(2)(d) u 24(2), (3) u (4) TFUE jirreferu għal drittijiet oħra li jippermettu liċ-ċittadini tal-UE jindirizzaw lill-istituzzjonijiet tal-UE, inkluż id-dritt li jressqu petizzjoni quddiem il-Parlament Ewropew u d-dritt li jindirizzaw lill-Ombudsman Ewropew. Kull ċittadin tal-UE għandu d-dritt jikteb lil kwalunkwe istituzzjoni, korp, uffiċċju jew aġenzija f'waħda mil-lingwi uffiċjali tal-UE[148] u li jirċievi tweġiba bl-istess lingwa[149].

8.2. Dritt li titressaq petizzjoni quddiem il-Parlament Ewropew

Skont l-Artikolu 24(2) TFUE, iċ-ċittadini tal-UE għandhom id-dritt li jressqu petizzjoni quddiem il-Parlament Ewropew, fi kwalunkwe lingwa tat-Trattat, dwar kwistjonijiet tal-UE li jaffettwawhom u li jirċievu tweġiba bl-istess lingwa. Fl-2018, il-Kumitat tal-Petizzjonijiet tal-Parlament Ewropew irċieva 1 220 petizzjoni, tnaqqis mill-1 271 tal-2017 u 1 569 tal-2016. Madankollu, fl-2019 din il-figura ammontat għal 1 357, li minnhom 938 kienu ddikjarati ammissibbli. Fl-2018, l-ambjent sar is-suġġett prinċipali tal-petizzjonijiet, kif baqa' l-każ fl-2019 ukoll.

Sa mill-2014, kien hemm disponibbli "portal web tal-petizzjonijiet"[150] sabiex jippermetti s-sottomissjonijiet online ta' petizzjonijiet b'mod faċli għall-utenti. Filwaqt li fl-2014, 80 % tal-

[147] Id-Direttiva (UE) 2019/997 tat-18 ta' Ġunju 2019 li tistabbilixxi Dokument Provviżorju tal-Ivvjaġġar tal-UE u li tħassar id-Deċiżjoni 96/409/PESK, ĠU L 163, 20.6.2019, p. 1–12.
[148] Ara l-Artikolu 55(1) TUE.
[149] Din id-dispożizzjoni hija implimentata fl-istituzzjonijiet, korpi, uffiċċji jew aġenziji tal-UE kollha, bħala relevanti għax-xogħol tagħhom.
[150] https://www.europarl.europa.eu/petitions/mt/home

petizzjonijiet saru permezz tal-email u r-rimanenti 20 % b'ittra, fl-2019, 73,9 % tal-petizzjonijiet riċevuti tressqu permezz tal-portal web[151].

8.3. Dritt li jiġi indirizzat l-Ombudsman Ewropew

Skont l-Artikolu 24(3) TFUE, iċ-ċittadini tal-UE għandhom id-dritt li jindirizzaw lill-Ombudsman Ewropew, li jittratta l-ilmenti taċ-ċittadini dwar l-istituzzjonijiet, il-korpi u l-aġenziji tal-UE. Il-problemi jvarjaw minn tilwim kuntrattwali għal ksur tad-drittijiet fundamentali, nuqqas ta' trasparenza fit-teħid ta' deċiżjoni u rifjut ta' aċċess għad-dokumenti.

Fil-perjodu 2017-2019, l-uffiċċju tal-Ombudsman irreġistra aktar minn 6 000 ilment, li madwar 2 500 minnhom kienu jaqgħu taħt il-mandat tiegħu, u fetaħ 1 395 investigazzjoni. Il-maġġoranza tal-ilmenti kienu jirrigwardaw allegat nuqqas ta' trasparenza u kontabbiltà. Il-konformità mas-suġġerimenti tal-Ombudsman naqset minn 85 % fl-2016 għal 77 % fl-2018. It-tnaqqis kien relattivament kostanti sa mill-2014, meta l-konformità kienet laħqet id-90 %. L-uffiċċju tal-Ombudsman għen aktar minn 50 000 ċittadin f'perjodu ta' tliet snin, billi fetaħ investigazzjonijiet, wieġeb talbiet għal informazzjoni jew ta parir fil-gwida interattiva online tiegħu.

Din il-ħidma prinċipali fl-ittrattar ta' ilmenti kienet ikkomplementata b'investigazzjonijiet strateġiċi fuq inizjattiva tiegħu stess, intiżi sabiex jgħinu kemm jista' jkun liċ-ċittadini billi jeżamina kwistjonijiet li jidhru li huma sistemiċi, aktar milli ta' darba. Matul il-perjodu ta' rapportar, saru investigazzjonijiet dwar it-trasparenza tal-proċess leġiżlattiv tal-Kunsill (2017)[152], fost affarijiet oħra.

Fl-2016, l-Ombudsman Ewropew adotta regoli interni ġodda li jirregolaw kif l-Ombudsman jittratta l-ilmenti u t-talbiet għal informazzjoni sabiex l-uffiċċju jsir aktar effiċjenti u effettiv.

Fl-2018, l-Ombudsman Ewropew introduċa proċedura mgħaġġla għall-ilmenti dwar l-aċċess pubbliku għad-dokumenti, li jippermetti lill-Ombudsman jieħu deċiżjoni fi żmien xahrejn minn meta jirċievi l-ilment[153].

9. L-INIZJATTIVA TAĊ-ĊITTADINI EWROPEJ (IĊE) (L-ARTIKOLU 24 TFUE; L-ARTIKOLU 11(4) TUE)

Skont l-Artikolu 11(4) tat-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea (TUE), implimentat bir-Regolament Nru 211/2011/UE, miljun ċittadin jew aktar minn tal-inqas seba' Stati Membri jistgħu jingħaqdu flimkien sabiex jistiednu lill-Kummissjoni, fl-oqsma ta' kompetenza tagħha, tissottometti proposta dwar kwistjonijiet li dwarhom jikkunsidraw li huwa meħtieġ att Ewropew sabiex jiġu implimentati t-Trattati.

[151] https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/PETI/PR/2020/09-03/1197378MT.pdf
[152] https://www.ombudsman.europa.eu/mt/special-report/mt/94921
[153]https://www.ombudsman.europa.eu/en/press-release/mt/89910?utm_source=web_EO&utm_medium=scrollie_organic&utm_campaign=scrollie_25

Sa mill-2011, ġew imnedija 75 inizjattiva[154] dwar kwistjonijiet varji u huwa stmat li nġabru disa' miljun dikjarazzjoni ta' appoġġ mill-organizzaturi fl-Unjoni Ewropea kollha. Ħames inizjattivi rnexxielhom jilħqu l-limitu ta' miljun firma, waħda minnhom matul il-perjodu ta' rapportar.

L-inizjattiva "Projbizzjoni tal-glifosat"[155] tistieden lill-Istati Membri jipprojbixxu l-glifosat, jirriformaw il-proċedura ta' approvazzjoni tal-pestiċidi u jistabbilixxu miri ta' tnaqqis obbligatorji fl-UE kollha għall-użu tal-pestiċidi. F'Diċembru 2017, il-Kummissjoni adottat Komunikazzjoni[156] li tispjega li hija ma kellhiex l-intenzjoni li tissottometti proposta leġiżlattiva, għaliex il-valutazzjoni xjentifika tal-glifosat mill-Awtorità Ewropea dwar is-Sigurtà tal-Ikel hija favorevoli fir-rigward tas-saħħa tal-bniedem u tal-annimali u l-ambjent.

Bħala segwitu għar-rieżami dwar kif ġie applikat ir-Regolament sa mill-31 ta' Marzu 2015[157], il-Kummissjoni adottat proposta għal Regolament ġdid dwar l-Inizjattiva taċ-Ċittadini fit-13 ta' Settembru 2017[158]. Dan kien adottat fis-17 ta' April 2019[159] u kien applikat sa mill-1 ta' Jannar 2020. Ir-Regolament rivedut iġib simplifikazzjoni u titjib wiesgħa għaċ-ċittadini u l-organizzaturi fl-istadji suċċessivi kollha tal-proċess tal-IĊE sabiex ikun jista' jintlaħaq il-potenzjal sħiħ tal-IĊE billi ssir aktar aċċessibbli, inqas diffiċli u aktar faċli li tintuża mill-organizzaturi u dawk li jappoġġawha.

Il-Kummissjoni wettqet it-tieni rieżami dwar kif ġie applikat ir-Regolament, u fit-28 ta' Marzu 2018 adottat rapport ieħor[160], li kkonkluda li l-Kummissjoni evalwat fid-dettall l-intoppi li kien fadal u indirizzathom fil-proposta għar-Regolament fit-13 ta' Settembru 2017. Il-Kummissjoni hija impenjata li tkompli ssegwi u tiddiskuti firxa ta' kwistjonijiet tal-IĊE f'kooperazzjoni mill-qrib mad-diversi persuni kkonċernati u istituzzjonijiet u li ttejjeb l-istrument.

Matul il-perjodu ta' rapportar, il-grupp ta' esperti dwar l-inizjattiva taċ-ċittadini Ewropej iltaqa' seba' darbiet[161]. Dan huwa kompost minn rappreżentanti tal-awtoritajiet nazzjonali rilevanti u r-rwol tiegħu huwa li jikkoordina mal-pajjiżi Ewropej dwar l-implimentazzjoni tal-IĊE.

---

[154] Ir-Reġistru tal-IĊE: http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome
[155] https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2017/000002_mt
[156] C(2017) 8414 final
[157] COM(2015) 145 final
[158] COM(2017) 482
[159] Ir-Regolament (UE) 2019/788 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-17 ta' April 2019 dwar l-inizjattiva taċ-ċittadini Ewropej, ĠU L 130, 17.5.2019, p. 55–81.
[160] COM(2018) 157 final
[161] https://europa.eu/citizens-initiative/expert-group-meetings_mt